Prijs f 0.50

5e JAARGANG No. 4
APRIL 1951

NEDERLAND POLEN

Poolse jeugd op de berg Giewont bij Kakopane

UIT DE INHOUD:

UITGAVE DER VERENIGING NEDERLAND—POLEN

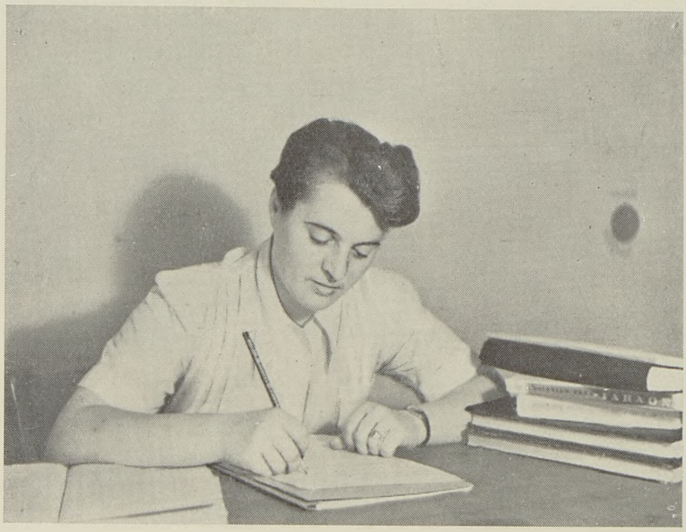

Links boven:

In het kader van de wedstrijdcampagne bij de uitvoering van het zesjarenplan neemt de Poolse vrouw een werkzaam aandeel. Zij werkt overeenkomstig het beginsel: gelijke arbeid, gelijk loon. Krystyna Malolepka is een van de leiding gevende arbeidsters in een van de grote textielfabrieken in Łódź.

In het midden:

Een voormalige werkster in een groot warenhuis Maria Zyla bestuurt nu als directrice de gehele onderneming.

Rechts boven:

Arbeidsters en vrouwelijke beambten rusten in hun vacantie uit van ingespannen werk.

Links onder:

De zorg voor moeder en kind behoort in het nieuwe Polen tot de belangrijkste taken van de staat. Honderdduizenden kinderen, die behoren tot de arbeidende klasse, worden in crèches, die steeds talrijker worden, op deskundige wijze verzorgd.

Rechts onder:

Kijkjes in een van de talrijke kinderbewaarplaatsen.

MAANDBLAD TER BEVORDERING DER ECONOMISCHE EN CULTURELE BETREKKINGEN

Redacteuren:
S. van Praag
M. Górzyński

Postrek. 518467
Penningm. v. d.
Ver. Nederland-
Polen - Leiden

Nederland-Polen

Redactie-Secretariaat: (Redakcja i Administracja) J. W. Brouwersplein 7 - Telefoon 20992 - Amsterdam

De strijd van het Poolse Volk
voor de vrede en het Zesjarenplan

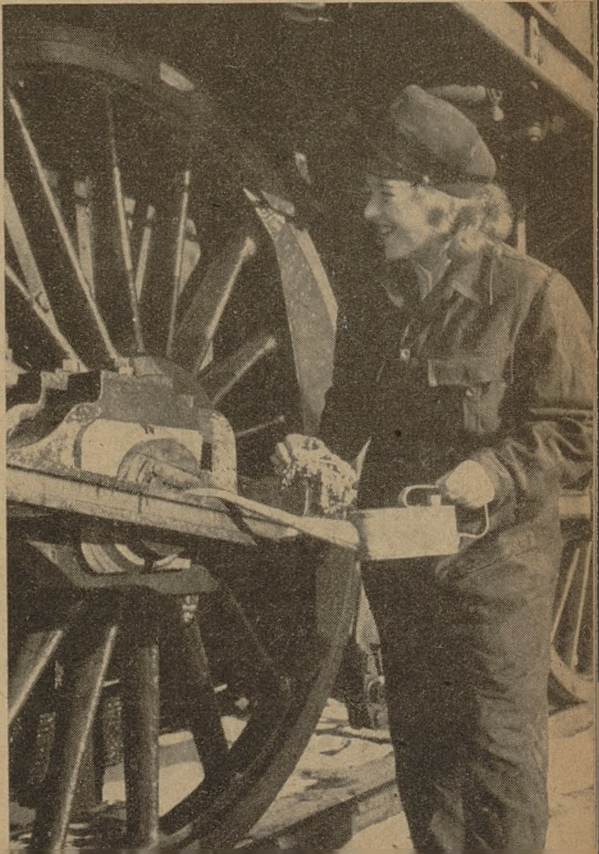

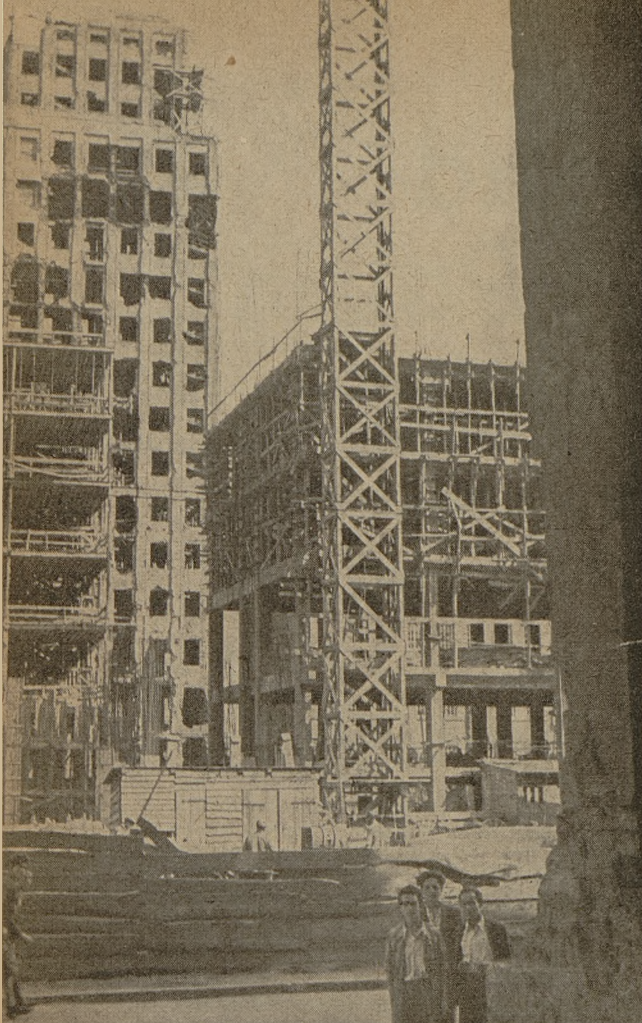
Bolesław Bierut

17 Februari 1951 had de VIe voltallige zitting van het bestuur der Verenigde Poolse Arbeiderspartij (PZPR) plaats, waar de Voorzitter Bolesław Bierut de openingsrede hield. De vergadering stond geheel in het teken van de vrede en de wederopbouw van Polen. Terwijl Bolesław Bierut de politieke toestand analyseerde, waarbij het zwaartepunt kwam te liggen op het behoud van de vrede, schetste Hilary Minc de economische taken, waarvoor Polen in het lopende jaar ten aanzien van het Zesjarenplan zich gesteld ziet.
Om onze lezers enige indrukken te geven van deze zitting, geven wij van beide referaten hier een kort overzicht.

„Het eerste jaar," — zo ving de Voorzitter van de Poolse Verenigde Arbeiderspartij zijn rede aan — van het grote Zesjarenplan, ligt achter ons, van dat plan ter versterking en versteviging van de politieke, economische, culturele en geestelijke krachten van het nieuwe Polen. De taken van het eerste jaar werden door de arbeidende massa's van het land met groot succes meer dan vervuld. Wij zijn nu de periode van de verwezenlijking van het tweede jaar van ons Zesjarenplan begonnen. Op de drempel van dit jaar moeten wij ons voor ogen houden de omvang, de betekenis en het karakter van de taken juist van dit gedeelte van het Zesjarenplan. Deze periode is een der allerbelangrijkste, om-

Ook de Poolse jeugd helpt om de machines van het Zesjarenplan voort te drijven.

Wederopbouw van Warszawa

dat zij tezamen met het komende jaar wezenlijk beslissen zal over het gehele plan en zijn overwinning.
Bij deze gelegenheid wil ik de aandacht van het Plenum erop vestigen, dat de verwezenlijking van de taken van het grote Zesjarenplan onze scheppende kracht geweldig doet toenemen en de betekenis van deze bijdrage van het gehele volk aan het algemene vredeswerk, de strijd der arbeidende massa's voor het behoud van de vrede en de opheffing van het dreigend oorlogsgevaar duidelijk tot uitdrukking brengt.
De strijd voor de vrede, die thans het diepste verlangen van de gehele vooruitstrevende mensheid is, verenigt in een gemeenschappelijk front onder gemeenschappelijke vlag honderden millioenen mensen. Deze willen de mensheid redden van het dreigend gevaar van nieuwe barbaarsheid en nieuwe wreedheid, die een imperialistische politiek heden aan de wereld opdringt. Een breed front van verdedigers van de vrede groeit en ontplooit zich in alle landen der wereld.
... voor het Poolse volk zijn de taken van de strijd om het behoud van de vrede ten nauwste verbonden met de taken van het Zesjarenplan, dat plan hetwelk Polen losrukt uit eeuwenlange achterlijkheid — dat plan hetwelk de economische zwakheden opheft, die als erfenis van het oude stelsel van grootgrondbezit en kapitalisme waren overgebleven. De strijd voor de vrede en de verwezenlijking van het Zesjarenplan — dit zijn thans de belangrijkste taken, die beslissend zijn voor de vestiging en de bescherming van de onafhankelijkheid van ons volk, die beslissen over de kracht en de welvaart, over de historische betekenis van de rol en de toekomst van ons vaderland.
In een duurzame vrede, in het verbond met de Sowjet-Unie en in de machtige, scheppende kracht van ons volk, welke kracht door het Zesjarenplan nog versterkt wordt, liggen de onverwoestbare en steeds weer opborrelende bronnen van de sterkte, de onafhankelijkheid en de souvereiniteit van Polen. Zij zijn de onfeilbaar werkende motor en de hefboom van de toekomstige geschiedenis van ons volk."
Bierut gaf in het vervolg van zijn referaat de oorzaken aan, die tot de verscherping van de internationale toestand hebben geleid; hij wees op het verval van de kapitalistische wereld, op de politiek van bepaalde kringen tegenover Polen en op het leed, dat deze politiek de gehele mensheid zou kunnen bezorgen. Ook de rol van het Vaticaan werd aan de hand van historische feiten naar behoren gekarakteriseerd. Bierut keerde zich met grote scherpte tegen de hermilitarisering van Duitsland en wees de weg aan naar een vreedzame oplossing van het Duitse vraagstuk niet alleen in het belang van Polen, maar in het belang van alle aan Duitsland grenzende staten.
„Het ontstaan van de Duitse Democratische Republiek was een grote historische wending in de ontwikkeling van de vreedzame en vriendschappelijke

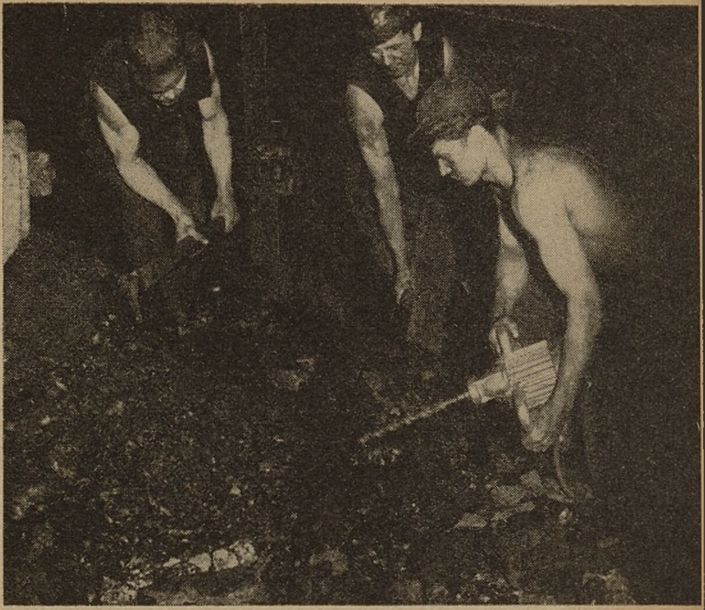
betrekkingen tussen het Poolse en het Duitse volk. Als bewijs van deze historische wending werden de verdragen tussen beide volken gesloten, die de duurzame vredesgrens aan de Oder en de Neisse vastlegden. Een symbool van deze wending was ook het bezoek van de President der Oost-Duitse Republiek Wilhelm Pieck aan de hoofdstad van Polen. De zich ten gunste van beide partners ontplooiende economische en culturele samenwerking is de beste waarborg voor de onder de nieuwe verhoudingen ontstane duurzame vriendschap. Zij vormen een kostbaar goed voor de bestendiging van de vrede. Wat is een beter bewijs voor een onverwoestbaar fundament van de onafhankelijkheid en de bloei der volken dan de vriendschap en de samenwerking als buurlanden, gesteund op wederzijdse achting. Dit bewijs wordt eveneens gevonden in de gemeenschappelijke strijd voor de vrede en de maatschappelijke vooruitgang.
Daarom behoort ook tot de doeleinden welke ons volk voor ogen zweven in zijn internationale politiek: het ondersteunen van de pogingen, die gericht zijn op de eenheid van Duitsland op volkomen democratische grondslag. Dit zal een einde maken aan de Duitse agressiviteit."
De gehele rede van President Bierut had als ondertoon de strijd voor de vrede, onverschillig welk probleem werd aangesneden. Dit bewijzen uitlatingen als de volgende:
„Men mag en moet niet gedogen, dat het tot een oorlog komt." Of: „Wie zegt, dat een oorlog onvermijdelijk is, beledigt de mensheid." Of: „Het is noodzakelijk, het gevaar van imperialistische agressie de kop in te drukken, alle vooruitstrevende krachten te mobiliseren, reële voorwaarden te scheppen en actief voor de verdediging van de vrede te strijden."

Hierna sprak Hilary Minc over:

Polen's economische taak in 1951.

Aan zijn referaat ontlenen wij het volgende:
„Het tempo van de economische ontwikkeling van Polen is sinds 1950, het eerste jaar van het Zesjarenplan, vergeleken met het laatste jaar van het driejarenplan, belangrijk sneller geworden."
„Wederom" — zo verzekerde de redenaar — „werd

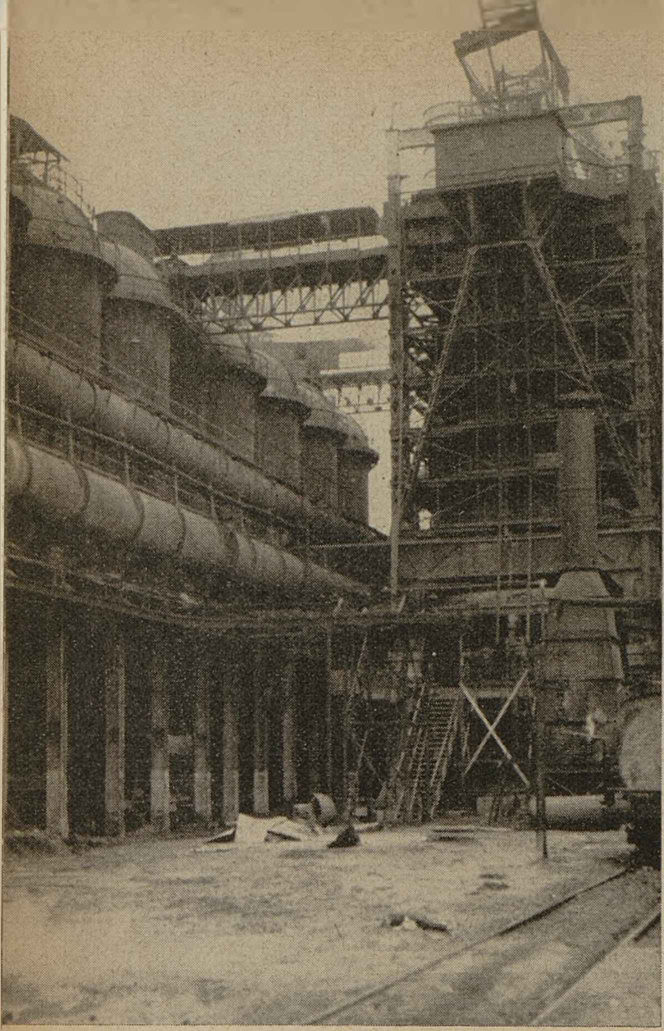

Bij de uitvoering van het zesjarenplan in Silezië. Rechts Alfred Kawczak en zijn helpers met de electrische boormachine

het onweerlegbare feit bevestigd, dat het door inspanning en mobilisering van alle krachten mogelijk is, het vereiste ontwikkelingstempo en de resultaten, die voor Polen's economie op haar weg naar het socialisme noodzakelijk zijn, te bereiken.
Uitgaand van de ervaring van het jaar 1950, schrijft het plan, met het oog op de eindresultaten, voor 1951 een zeer belangrijke uitbreiding van de opgaven voor, zo bijvoorbeeld voor de socialistische industrie een productievermeerdering van 23,4% inplaats van de oorspronkelijk in het Zesjarenplan voorgeschreven 20,7%. Hierdoor zal de productie in de socialistische sector der industrie bij onveranderde prijzen meer dan 27,9 milliard Złoly (oorspronkelijk 24,9 milliard Złoty) bedragen. zodat vergeleken met het oorspronkelijk voorschrift, bij onveranderde prijzen een productievermeerdering van meer dan 3 milliard Złoty, dat is 12%, wordt bereikt.
De landbouwproductie zal, in tegenstelling tot het oorspronkelijk voorschrift niet 11,4 milliard Złoty, doch in totaal 11,8 milliard Złoty bedragen en bij de staatslandbouwbedrijven zelfs een nog hogere waarde bereiken. Het eindresultaat van de uitvoering van het Zesjarenplan zal in de socialistische sector van de industrie ongeveer twee maanden of meer vervroegd kunnen worden.

De kolenproductie.

Voortgaande, ging Minc op enige der belangrijkste opgaven voor 1951 betreffende de opvoering der productie in, en toonde hierbij aan, dat de productie van steenkool in 1950 vergeleken met 1949 met 5% was gestegen, de totale industriële productie in dezelfde periode echter met 30,8%. Zoals bekend, is het plan bij de kolenproductie met 2%, bij de totale socialistische industrieproductie met 7,4% overschreden, waaruit volgt, dat de industrie als geheel belangrijk sneller groeit dan de kolenproductie. Daarom wordt de opvoering van de kolenproductie een van de belangrijkste taken van het jaar 1951.

Een gedeelte van het hoogovenbedrijf „Szczecin"

De productie van metalen.

Het Zesjarenplan heeft als een der voornaamste opgaven de ontwikkeling van de binnenlandse basis voor de ijzer- en non-ferro-metaal-hoogovenindustrie voorgeschreven. Dienovereenkomstig kreeg de ertsproductie voor 1951 een grote taak toegewezen. Behalve een aanzienlijke uitbreiding van de in Polen reeds geëxploiteerde zink- en loodmijnen, behalve de steeds voortgaande uitbreiding van de productie van ijzererts, die gedurende het Zesjarenplan driemaal zo groot moet worden, zal in 1951 voor het eerst in Polen op industriële schaal de kopermijnbouw worden ontwikkeld. Het bereiken van de plan-productiecijfers als grondslag voor de toekomstige ontwikkeling van het delven en het verwerken van koper, waardoor Polen onafhankelijk moet worden van buitenlandse invoer van deze belangrijke grondstof, moet als een der belangrijkste opgaven voor de staat worden beschouwd.

Machinebouw.

Op het gebied van de machinebouw-industrie, de ruggegraat van de gehele economische ontwikkeling, zijn de voor 1951 gestelde opgaven van buitengewoon belang. Zo moet de productie van werktuigmachines voor de metaalbewerking met 61% worden opgevoerd, de productie van machines en hulpmiddelen voor de bouwnijverheid met 62%, de productie van lagers met 125%, de bouw van grote zeeschepen met 163%, de productie van vrachtauto's met 231% en van verschillende soorten locomotieven met 37%.

Chemische productie.

Het nieuwgevormde ministerie voor de chemische industrie heeft in 1951 een niet minder belangrijke taak toegewezen gekregen, zo o.a. de opvoering van de productie van zwavelzuur met 38%, van gecalcineerde soda met 20%, van soda met 10%, van stikstofmest met 12%, van fosfaatmest met 39% en van kunstmeststoffen met 196%.
Een grote taak wacht ook het ministerie voor de lichte industrie en het ministerie voor de landbouw- en voedingsmiddelenindustrie. Deze omvat niet slechts een kwantitatieve toename, maar ook een opvoering van de kwaliteit en een verdergaande sortering van de goederen en het meer aandacht schenken aan de behoeften van de markt.

Landbouwproductie.

Volgens de opgelegde taak op het gebied van de landbouwontwikkeling moet de waarde van de agrarische productie bij gemiddelde klimatologische omstandigheden en tegenwoordige prijzen 10,2% hoger liggen dan in 1950, waarbij een toename van de eigenlijke landbouw met 10,4% en van de veeteelt met 10% is voorgeschreven; voorts een verdere vermeerdering van de opbrengst en ook een verschuiving in de structuur van aanplant en oogst en wel in de richting van een vergroting van het aandeel van hoogwaardige gewassen. Zo zal de vermeerdering van de opbrengst der drie voornaamste graansoorten tezamen 9,7% bedragen en die van tarwe alleen 23%. Tegelijkertijd zal de oogst van industriële landbouwgewassen volgens het plan snel moeten toenemen, en wel van suikerbieten met 8,8%, van lijnzaad met 37,8%, van vlas met 0,7%, van oliezaden met 56,2% enz.

Veestapel.

Volgens het plan moet de levende veestapel midden 1951, d.w.z. aan het eind van het zogenaamde land-

De stad Nowa Huta verrijst in recordtempo. Het terrein wordt met mechanische werktuigen geëffend

bouwjaar bedragen: bij grootvee 106,9%, bij varkens 113,1% en bij schapen, waarvan de fok ten doel heeft het verkrijgen van een eigen wolbasis, 117,1%.

Investeringen.

Het bedrag voor investeringen is 30% hoger dan in 1950, waarbij de beleggingen in de productiemiddelenindustrie en in de bouwnijverheid de grootste stijging vertonen.

Beleggingsobjecten.

In de industrie moeten in 1951 een aantal nieuwe beleggingsobjecten, tot een totale waarde van ca. 8,9 milliard Złoty in bedrijf komen, waaronder in het hoogovenbedrijf van „Częstochowa" nieuwe cokesovens en een nieuwe grote staalfabriek, in Dychowo een nieuwe hydro-electrische centrale en in Jaworzno een gewone electrische centrale, verder een aantal kleinere onder-centrales, nieuwe fabrieken voor de productie van uitrustingen voor de industrie, een grote nieuwe cementfabriek, nieuwe chemische fabrieken, zoals die voor de productie van synthetische phenoline, viscose en cellulose, en ten slotte verschillende nieuwe katoenweverijen en spinnerijen.
Verder worden een aantal moderne industrieën in bedrijf genomen, zoals de eerste smeltoven voor zinkdestillering. De mijnen worden steeds beter voorzien van moderne machines en installaties. De machinebouw-industrie krijgt talrijke nieuwe, waaronder zware en zeldzame, werktuigmachines van de allermodernste constructie.

Verlaging van productiekosten.

Het onkostenplan schrijft een verlaging van de fabricagekosten in de groot- en middelindustrie voor van 6,1%, vergeleken met 1950, in de socialistische kleinindustrie bedraagt deze verlaging 8%.
De algemene index voor de verlaging van de materiaalkosten moet 4,8% bedragen.

Arbeidsproductiviteit.

In de staatsindustrie brengt het plan een stijging van de arbeidsproductiviteit voor de arbeiders der zogenaamde industriële groep van 13%, terwijl deze stijging in het jaar 1950 slechts ongeveer 9% per arbeider bedroeg.

Arbeidswedijver.

Het jaar 1950" — verklaarde Minc verder — was een jaar van voortschrijdende ontwikkeling van de socialistische arbeidswedijver op alle gebieden van het nationaal-economische leven. Het aantal arbeiders, dat aan deze arbeidswedijver deelneemt, is belangrijk toegenomen. In procenten van het totaal aantal daar werkende arbeiders bedraagt het bijv. in de hoogovenindustrie 86%, in de machinebouwindustrie 72%, in de chemische industrie 74% en in de wolindustrie 75%.
Tegelijk met de kwantitatieve uitbreiding van de socialistische arbeidswedijver en de verbreiding daarvan onder de grote massa der arbeiders zijn in 1950 en begin 1951 nieuwe, hogere vormen van arbeidswedijver opgekomen, bijv. de door de mijnwerkers Filak en Szulc in het leven geroepen wedijver om een beter gebruik te maken van machines en mechanische werktuigen, en de eveneens door hen ingevoerde lopende bandwisseling zonder onderbreking, of de wedijver om de vermeerdering van

Deze electrische grijper verplaatst 600 m³ aarde in zes uur

het aantal verbindingen tussen de lagen, die begonnen werd door de jeugdige mijnwerker Kawczyk in de mijn „Bytom", of de sinds het eind van het voorjaar in de hoogovenindustrie toegepaste methode tot het snel smelten van staal. In de metaalindustrie werd de gedachte van het snel snijden van staal van de Sowjet-Stachanowarbeider Bortkiewicz overgenomen; in de lichte industrie werd de strijd aangebonden tegen de verkwisting en wel door de jeugdbrigade van de bedrijven der kledingindustrie naar het voorbeeld van de Sowjet-Stachanowarbeidster Korabielnikowa; in het verkeers- en transportwezen ging het om de wedijver om de verlenging van de tijd, die locomotieven tussen twee revisies kunnen blijven lopen, en ten slotte bij de arbeiders van de spoorwegen betrof het de wedijver om de besparing van kolen enz.
Bovendien beschikt Polen over een aantal waardevolle ideeën uit de kringen zijner begaafde uitvinders en rationalisatoren."

In zijn conclusie zette Minc de rol en de taak van de partij en de economische leiding uiteen bij de uitvoering van het Zesjarenplan in het tweede jaar. Hij voegde hieraan toe. dat slechts onverbeterlijke optimisten kunnen geloven, dat de opbouw van het socialisme en het overwinnen van een eeuwenlange achterstand mogelijk zijn zonder moeilijkheden. In de Sowjet-Unie waren die moeilijkheden bij de opbouw van het socialisme onvergelijkelijk veel groter dan in Polen. Polen kan nu steunen op de hulp en het voorbeeld van de Sowjet-Unie en zal daarom geen moeilijkheden op zijn weg vinden, die het niet kan overwinnen.

HET AESTHETISCH
in de

Een van de methoden om de cultuurgoederen toegankelijk te maken voor de gehele gemeenschap is de verbinding van de kunst met het economisch leven. Dit proces, dat o.a. berust op samenwerking tussen de beeldende kunstenaars enerzijds en de industrie en het ambacht anderzijds, heeft zich in het Nieuwe Polen ontwikkeld in het streven naar een aesthetische vormgeving bij de vervaardiging van massa-verbruiksgoederen. De op winst gerichte kapitalistische industrie stond onwillig tegenover elke samenwerking met de beeldende kunstenaars, uit vrees voor een kostenverhoging.

Om dus de productiekosten te verlagen bekommerde men zich bij het maken van massaproducten niet om de aesthetische vormgeving en de schoonheid van het voorwerp, dat vervaardigd werd. Een beslissende rol speelden uitsluitend de winsten van de fabrikanten. De fraaie producten van het ambacht werden dan ook vervangen door lelijke massa-artikelen. Inplaats van de kleurige weefselpatronen, die zich in de loop van de eeuwen op basis van de volkskunst hadden ontwikkeld, produceerde de fabrieksnijverheid in massale hoeveelheden verschillende patronen met „rondjes", „streepjes", „balletjes", „ruitjes" enz.

De meubelen werden gewone stukken hout, rechthoekig in elkaar getimmerd of gelijmd, en zagen er afschuwelijk uit. Glas en porselein hadden reeds lang hun schoonheid van vorm verloren. Zo er al in de handel voorwerpen verschenen met een werkelijk aesthetisch verantwoord uiterlijk, dan waren deze zeer duur en uitsluitend toegankelijk voor een kleine groep van welgestelden.

In het Nieuwe Polen, waar de productie dient tot verheffing van het welvaartspeil van alle lagen der bevolking, wordt het maken van aesthetisch verantwoorde, schone verbruiksgoederen in het geheel niet als iets onbetekenends beschouwd. Integendeel, men acht dit meer en meer een van de voornaamste problemen van de productie.

Ten einde deze doelstellingen te kunnen verwezenlijken, zijn in Polen twee instellingen in het leven geroepen: „Het Bureau voor Toezicht op het aesthetisch element in de productie" (de BNEP) en „Het Instituut voor het ontwerpen van modellen voor de nijverheid."

„Het Bureau voor Toezicht op het aesthetisch element in de productie" heeft tot taak een voortdurend toezicht uit te oefenen op de reeds bestaande productie, het moet de patronen en vormen, die het aesthetisch schoonheidsbegrip het meest kwetsen daaruit verwijderen, en deze vervangen door andere betere.

De BNEP heeft als speciaal wetenschappelijk research-bureau in zijn dienst „Het Instituut voor het ontwerpen van modellen voor de nijverheid" dat tot taak heeft nieuwe modellen uit te werken voor de massa-productie.

Het spreekt van zelf, dat „Het Instituut voor het ontwerpen van modellen voor de nijverheid" bij zijn werk zowel de bruikbaarheid van het ontworpen model in aanmerking neemt, als de smaak van de afnemers en de eisen van de mode.

Het werk van het Instituut dankt zijn oorsprong in de eerste plaats aan de rijkdom van schatten, welke door de volkskunst wordt geboden. Zo werden bijv. bij het uitwerken van nieuwe patronen voor zijden en brocaat-weefsels de kunstschilders van het Instituut geholpen door boerenjongens uit een klein dorp in het wojewodschap Kraków. Deze samenwerking heeft dan ook schitterende resultaten opgeleverd. De nieuwe weefsels glanzen met schitterende kleuren en hun patronen overtreffen aanzienlijk die van de vooroorlogse rommel uit de fabrieken.

Het Instituut verricht proeven en werkt modellen uit op het gebied van kleding, meubels, schoeisel en galanterieën, confectie, textiel (het weven en bedrukken), glas en aardewerk.

In de afzonderlijke werkplaatsen van het Instituut werken verschillende kunstenaars modellen uit voor nieuwe meubels, nieuwe schoenen, nieuwe weefsels enz.

Weefsel uit de streek van Mazurië (Wojewodschap Olsztyn)

ELEMENT

massaproductie

Deze modellen ondergaan een strenge keuring door de commissie voor kwalificering, die hun gebruikswaarde vaststelt, de mogelijkheden voor de productie door de staatsnijverheid beoordeelt en uitmaakt, of ze aan alle eisen van de aesthetica voldoen. Wanneer dit onderzoek gunstig uitvalt, wordt het model voor de productie goedgekeurd. Het spreekt van zelf, dat het Instituut een veel grotere hoeveelheid modellen voor de nijverheid uitwerkt dan de productie nodig heeft. Zodoende zijn handel en nijverheid volkomen vrij in de keuze van de verschillende modellen. Door een gemeenschappelijke selectie-commissie wordt vastgesteld, welke modellen bestemd worden voor de productie en hoeveel gebruiksvoorwerpen volgens elk model moeten worden uitgevoerd.

Eén tweede, zeer belangrijke taak van het Instituut is de artistieke scholing van de meesters en arbeiders, die betrokken zijn bij de productie. Het Instituut organiseert op het ogenblik een eigen internaat en bereidt speciale cursussen voor, waartoe bijv. de ene keer ververs uit textielfabrieken worden uitgenodigd om zich op de hoogte te stellen van de geschiedenis der textielindustrie en van bepaalde elementaire regels voor het uitkiezen van de kleuren. Een andere keer worden er weer cursussen georganiseerd voor slijpers uit kristalfabrieken, voor meubelmakers enz. Hiernaast wordt een actie in omgekeerde richting gevoerd — de technische scholing van de kunstenaars opdat zij bij hun werk dadelijk kunnen aanvoelen, wat kan en wat niet kan worden geproduceerd door de massa-industrie.

Vaak wordt het Instituut bezocht door boeren, door mannen en vrouwen uit de plattelandscentra, waar de volkskunst zich ontwikkelt. Door hun ideeën en hun gevoel voor kleuren worden nieuwe scheppende elementen aangebracht in het werk van het Instituut.

Om te voorkomen dat het Instituut in het wilde weg zou werken en om te maken, dat het kennis draagt van de behoeften en belangen van zo breed mogelijke lagen der bevolking, bestaat er in het Instituut een speciale afdeling voor de bestudering van tekeningen, welke afdeling zich

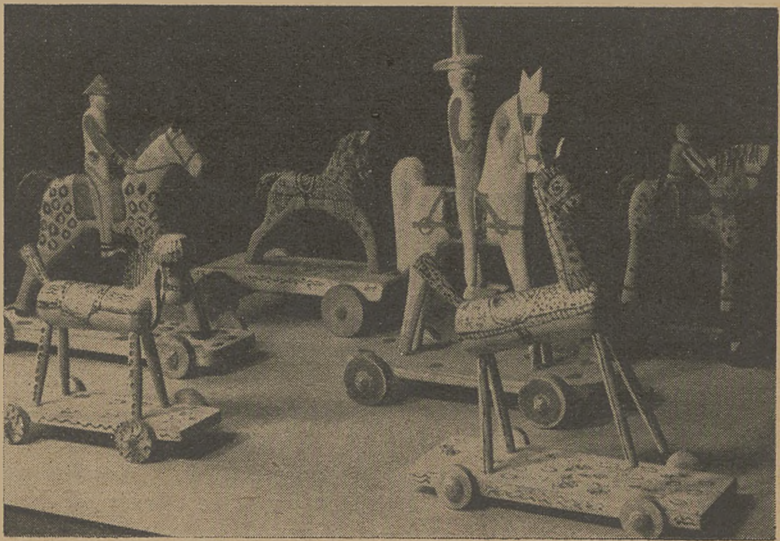

Arbeiders op de tentoonstelling van volkskunst en kunstnijverheid

In een werkplaats van gobelins te Kraków

Modellen van Kinderspeelgoed

bezig houdt met alle veranderingen in de mode en de smaken van de werkende bevolking, voor wie immers vóór alles de massa-productie bestemd is.
Tegelijkertijd zal het Instituut, om zijn modellen nog beter ingang te doen vinden, tentoonstellingen en demonstraties organiseren, alsmede scholingscursussen, welke voor iedereen open staan.
Om zich bovendien niet aan de productie te onttrekken, produceert het Instituut de nijverheidsmodellen, die het ontworpen heeft, met behulp van dezelfde machines, waarover normale fabrieken beschikken. Een mooi staaltje zijde of wollen stof ontstaat het eerst op een Bristol-karton, terwijl het later weer geproduceerd wordt door middel van een normale weefmachine, hetgeen ook geldt voor het bedrukken van de zijde.
Op dezelfde wijze ontstaan modellen van meubels door middel van normale draaibanken en schaafmachines. Het Instituut heeft als principe, dat een nieuw aesthetisch verantwoord model bij zijn productie niet meer grondstoffen en niet meer arbeidsuren vraagt dan de vroegere lelijke massarommel. De resultaten welke „Het Pools Bureau voor toezicht op het aesthetische element in de productie" heeft bereikt, hebben ook in het buitenland grote belangstelling gewekt. Het werk van „Het Instituut voor het ontwerpen van modellen voor de nijverheid" verkeert thans nog in een beginstadium en het zal zijn vruchten eerst over een paar jaar afwerpen. In de Poolse nijverheid voltrekt zich een systematisch proces van afstoting van de oude modellen en vervanging hiervan door nieuwe modellen van het Instituut, terwijl technische installaties zoals: walsen, cliché's, matrijzen tegen nieuwe worden ingewisseld. Dank zij dus het werk van het Instituut bereiken steeds meer schone, aesthetisch verantwoorde modellen de fabriekshallen en beginnen steeds meer massa-verbruiksgoederen de kenmerken van ware schoonheid te vertonen.

Redactie-Secretariaat:
TIJDSCHRIFT NEDERLAND-POLEN
(geopend dagelijks van 9—1 u.)
behalve Zaterdags
Amsterdam
J. W. Brouwersplein 7
Postgiro No. 518467 t.n.v. de Penningmeester van de Ver.
NEDERLAND-POLEN
TE LEIDEN

BORDUURWERK

Het borduur- en kantwerk, dat het karakter heeft van eigen landstreek is zeer in trek op de wereldmarkt. Het dient niet uitsluitend voor praktische doeleinden, maar het bezit aesthetische waarde, is origineel en heeft een verscheidenheid van modellen.

Het Poolse borduurwerk uitgevoerd op een fond van linnen munt uit door schoonheid en duurzaamheid. Het kan niet alleen goed gewassen worden, maar het wordt er zelfs mooier door.

Van dit prachtig geborduurde linnen wordt allerlei gemaakt: tafellinnen, damesconfectie (jurken, blouses, badpakken, schorten) kinderkleding enz.

Men waakt er ook voor dat het kantwerk artistiek en technisch verantwoord wordt afgeleverd, dat het van een grote verscheidenheid en praktisch zij. Dit kantwerk kan men gebruiken als tafellaken en servet, als versiering voor jurken en lingerie voor vrouwen en kinderen, alsmede voor tafel- en bedlinnen.
De mogelijkheden van uitvoer nemen voortdurend toe in die streken, waar men zich speciaal toelegt op deze wijze van borduren. De Poolse exporteur kan meer en meer aan de eisen van de cliëntèle voldoen.

Het Poolse kant- en borduurwerk wordt gemaakt volgens verschillende technieken, afhankelijk van de streek; het munt uit door originaliteit en verscheidenheid van tekening.

Borduurwerk uit de streek van Kurpie

Ten Noord-Oosten van Warszawa, was de vallei van Narew vroeger bewoond door een wilde volksstam „de Kurpen". Deze streek had tal van maagdelijke wouden met veel bijen en andere dieren. Deze uitgestrekte bossen beschermden de bewoners tegen invloeden van buiten en deed hun hun eigen karakter in kleding en kunst behouden.

Dit eigene komt niet alleen tot uiting in kleding, borduur- en kantwerk maar ook in de bouwkunst en in de voorwerpen voor dagelijks gebruik.

De vrouwen in deze streek werken op 3 manieren aan hun borduursels; rode draad op wit linnen, witte draad op grijs linnen en witte draad op tulle. Bij het werken met de rode draad wordt ook de zwarte draad wel gebruikt om bepaalde motieven beter te laten uitkomen, zoals cirkels, halve cirkels, bloemen enz.

Het hemd van een Kurp-vrouw is wel is waar een meesterstuk van borduurwerk, maar onpraktisch voor de moderne tijd. Daarom gebruikt men de motieven van dit borduurwerk op stoffen, die zich beter lenen voor nu, en ook op servetten, tafellakens, schorten enz. Daarom behoeven deze kunstwerkjes niet in een museum onder vitrines terecht te komen, maar ze worden pasklaar gemaakt voor het leven van nu, en ze hebben hun regionale bijzonderheid behouden.

Borduurwerk van Lowicz

Westelijk van Warszawa bevindt zich in de vallei van Bzura het voormalige Hertogdom Lowicz, een streek die van oudsher zeer bekend is om haar rijkdom aan kleding. In de loop der eeuwen heeft het borduurwerk van Lowicz verschillende belangrijke veranderingen ondergaan. Het oudste borduurwerk van het vrouwenhemd werd met twee draden uitgevoerd. Daarna begon men in drie kleuren te werken: rood, rose, geel met motiefjes van planten, sterren enz. De vrouwen arbeidden naar eigen smaak en inzicht. Dit soort bor-

en handgeklost KANTWERK

duurwerk noemde men „Polonaise", een uiterst precieus stuk arbeid op een gekleurd fond van de rijke klederdracht van deze streek.

Borduurwerk van Kaszubië

Dit borduurwerk heeft als voorbeeld de mutsjes die vroeger gemaakt en gedragen werden door de vrouwen van Kaszubië. Deze borduursters werken tegenwoordig te Gdańsk. De borduurwijze bestaat als vanouds uit een combinatie van zeven kleuren, gebruikt bij het borduren van blaadjes, bloempjes, kleine bouquetjes enz. Evenals bij de borduursels van Kurpie en Lowicz worden de oude patroontjes van de mutsjes van vroeger gebruikt voor de meer praktische artikelen van onze tijd.

Gekloste en gehaakte kant

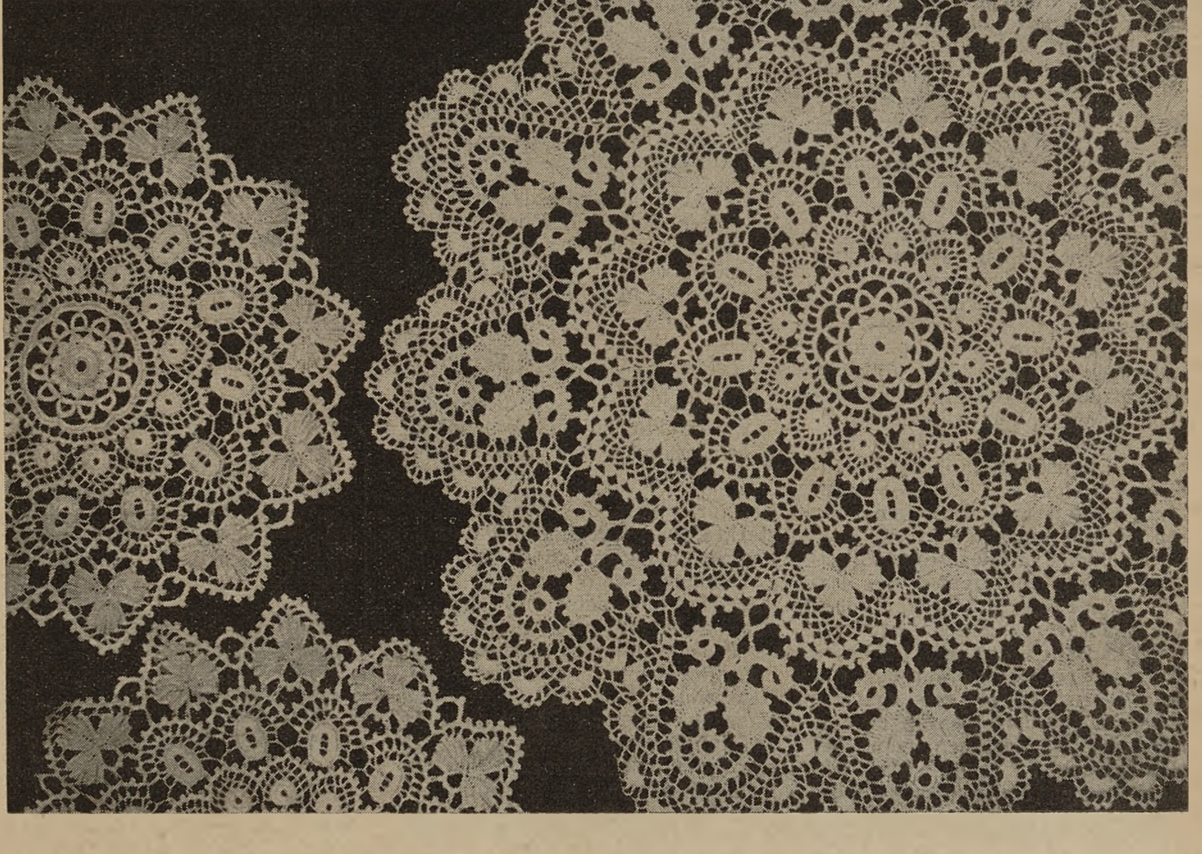
De productie van dit Poolse kantwerk is afkomstig uit Silezië en voornamelijk uit het Silezië van Cieszyn, waar de bevolking uit de bergen en de omliggende streken dit haak- en kloswerk vervaardigt, kraagjes voor jurken, tafelkleedjes, tussenzetsels voor de lingerie enz., werk, dat reeds voor de oorlog in grote hoeveelheden werd geëxporteerd.

Duizenden vrouwen werken thuis aan deze borduursels, een bezigheid die verricht wordt na het huishoudelijk werk en de moeizame arbeid op het land. Het is wonderlijk, dat de handen, gewend aan het ruwe landwerk, zulk prachtig kantwerk kunnen maken, met een zo geheel eigen karakter.

Dit kantwerk wordt graag gekocht, want van een luxieus artikel begint het meer en meer een praktisch artikel te worden. De prijzen zijn zeer laag in verhouding tot de artistieke waarde en de enorme vaardigheid die ervoor vereist wordt.

De na-oorlogse export van borduur- en kantwerk ontwikkelt zich snel en geschiedt door „Varimex" de Poolse maatschappij voor Buitenlandse handel Warszawa Krucza-straat 16/18.

Pools kantwerk

KUNST

Behalve twee inleidende referaten, werden talrijke berichten over de verschillende takken van kunst en hun problemen voorgelezen. Hier enige onderwerpen: „Wetenschappelijke aesthetiek als uitgangspunt voor kritiek en geschiedenis der beeldende kunsten." „De architectuur als beeldende kunst", „De realistische erfenis in de nationale tradities van de Poolse stedenbouwkunde, de architectuur, schilderkunst, beeldhouwkunst en het kunsthandwerk. „De plaats van de hedendaagse beeldende kunstenaar in zijn verhouding tot de realistische traditie van de kunst van de 19e eeuw." „Nieuwe paedagogische criteria met betrekking tot de beeldende kunsten", „De rol en taken van de Poolse musea", „De taken van documenteringen, onderzoekingsorganisatie. De eisen aan de uitgeverij te stellen."

De muziekafdeling behandelde de volgende onderwerpen:

„Problemen van de nationale traditie in de Poolse muziek", „Poolse volksmuziek", „Problemen van de documentatie in de onderzoekingsorganisatie en eisen aan de uitgeverij te stellen."

De afdeling Toneel en Film hield zich bezig met de vragen: „Wetenschap en toneel", „Wetenschap en film", „Toneelonderzoek en zijn organisatie", „Studiomogelijkheden der filmvervaardigers", „Toneelcritiek".

Gedurende de discussie over deze referaten werden twee problemen op de voorgrond gesteld:

KORT geleden werd in Kraków een algemeen Pools wetenschappelijke conferentie gehouden over vraagstukken betreffende kunst. Deze, met de voorbereidingen tot het eerste congres van de Poolse wetenschap samenhangende bijeenkomst, kwam tot stand op voorstel van de onderafdeling van kunstonderzoek en het staatsinstituut voor kunsten. Zij hield zich bezig met problemen van wetenschappelijke aard, die de gezamenlijke kunsten betreffen.

Tijdens de besprekingen, die veel helderheid in tot nu toe onopgeloste vraagstukken brachten, werden de gebruikelijke onderzoekingsmethoden aan een grondige vernieuwing onderworpen.

De resultaten van de discussies zelf zijn van des te groter betekenis, daar het scheppen van kunstwerken een steeds belangrijker rol in het culturele leven van Polen gaat spelen.

De vernieuwing van het kunstonderzoek, waarvan hier sprake is, had tot doel bij te dragen tot verdieping van het ontwikkelingsproces, waarneembaar bij het scheppen van kunstwerken in het hedendaagse Polen, en tevens behulpzaam te zijn in het streven naar een nieuwe nationale kunst.

De betekenis van deze eerste algemecn Poolse conferentie van deskundigen in de kunst, werd door de plaatsvervangende minister voor kunst en cultuur, Sokorski, onderstreept, met de woorden, dat deze discussies op een ogenblik gehouden werden, waarop de economische grondslagen van het staatssysteem, zowel als zijn ideologische bovenbouw, fundamentele veranderingen ondergingen, daar de verwerkelijking van het zesjarenplan de noodzaak van fundamentele, op wetenschappelijke methoden berustende, opvattingen in het licht had gesteld.

Als grondproblemen werden door de conferentie in het openingsreferaat genoemd:

a. Aanduiding van het wezen van de kunst en haar rol in de ontwikkelingsgeschiedenis van de menselijke samenleving.

b. Critische belichting van de idealistische aesthetica en haar invloed op de schepping van kunstwerken.

c. Herschepping van de culturele erfenis, met in het licht stellen van de realistische stroming als scheppende en voortschrijdende beweging in de kunstgeschiedenis.

d. Nauwkeurige omschrijving van het socialistisch realisme als wetenschappelijke methode bij het scheppen van kunst.

Het verloop van de conferentie versterkte de overtuiging, dat men steunen moet op de theoretische grondslagen van het Marxisme, waardoor de historische analyse van het eigen cultuurproces voor de Poolse wetenschapsmensen belangrijk wordt vergemakkelijkt.

Het werk van de conferentie, waaraan ongeveer 400 geleerden en kunstenaars, vakmensen van alle kunstenaarskringen deelnamen, vond plaats in vier afdelingen: Beeldende kunst, muziek, toneel en film, volkskunst.

Foto links boven:
De Minister voor Kunst en Cultuur, W. Sokorski, opent in tegenwoordigheid van vertegenwoordigers van de wetenschap en de universiteiten het congres. Op de foto zien wij het congrespresidium.

Foto rechts boven:
Een kijkje in een der Staatsscholen voor beeldende kunsten te Warszawa

Foto midden:
In het Ujazdowski-park te Warszawa,

op nieuwe wegen

1e. de vraag over de blijvende waarde in de kunst;

2e. het probleem van de uitdrukking in de kunst.

De wetenschappelijke betekenis van deze Krakówse conferentie zal zonder twijfel pas blijken, wanneer de genomen besluiten zich in de onderzoekingsresultaten zullen afspiegelen. Op het ogenblik kan reeds worden gezegd, dat de afzonderlijke afdelingen een omvangrijk en imponerend werk hebben verricht.

Voor het eerst werden hier de grondslagen van de wetenschappelijke aesthetica aan concreet materiaal getoetst. Gedurende de discussies was het mogelijk een aantal wetenschappelijke problemen te bespreken, die ook door practische voorbeelden aanschouwelijk gemaakt konden worden.

Zo behoorde een concert van Poolse muziek met werken van Panufnik, Baird en Krenz tot de discussie en een tentoonstelling onder de titel „De realistische traditie in de Poolse schilderkunst van de 15e tot de 19e eeuw" was met het werk van de afdeling voor beeldende kunsten verbonden.

De achtergrond voor de discussie van de leden der afdeling volkskunst, vormde een tentoonstelling van voorwerpen uit de volkskunst. Ongetwijfeld leverde deze conferentie een beeld van de actieve deelname van de Poolse wetenschappelijke werkers aan de problmen van de grondslagen der Poolse kunst.

waar kindervoorstellingen gegeven worden, zien we een van de bekendste kinderschrijvers temidden van zijn schare

Foto onder:

Een van de vele geliefde openluchvoorstellingen, waaraan beroemde kunstenaars en ook amateurs meedoen. Het Ministerie voor Kunst en Cultuur verleent volledige medewerking bij deze voorstellingen, die veel bijdragen tot de algemene ontwikkeling van het volk

De arbeiders-muziekvereniging

Een vooraanstaand amateursgezelschap.

In de fabrieksclub van de hoogoven „Florian" heerst een grotere drukte dan gewoonlijk. Ieder ogenblik komen de musici alleen of in groepen door de gang met hun instrumenten en gaan de muziekzaal binnen, waaruit hun reeds de geluiden tegemoet klinken van het stemmen der violen, celli en bassen en de helder klinkende tonen der koperblazers. Zij haasten zich. Sommigen hadden nauwelijks de tijd om zich na het werk te verkleden en te eten. Weldra zijn alle plaatsen achter de lessenaars bezet. De repetitie begint, het ongeordend rumoer der instrumenten komt tot zwijgen. De dirigent overziet het geheel met één blik en geeft een teken. Daar klinken de klare tonen van het „Sprookje" van Moniuszko.

Het symphonieorkest der Arbeidersmuziekvereniging houdt zijn generale repetitie van het concert voor de arbeiders en rationalisators van de hoogoven „Andrzej".

Uitvoering op het muziekfestival, dat onlangs in Kraków plaats vond

Ballet „Domu Wojska Polskiego" te Warszawa

Op het gezicht van de dirigent staat voldoening te lezen: het vele repeteren heeft tot een goed resultaat geleid. Hier en daar nog een kleine correctie in de dynamiek van de koperblazers, een accentueren van de muzikale frase door violen en celli, het rythme, aangegeven door de slaginstrumenten wordt iets meer op de voorgrond gesteld — en alles is klaar voor het concert. Na de orkestrepetitie volgt de repetitie van het gemengde koor, dat optreedt met massaliederen, en de contrôle der voorbereiding van de dansgroep.

De voorarbeiders staan ook vooraan bij de culturele activiteit.

De Muziekvereniging is samengesteld uit een symphonisch orkest van 65 personen, een gemengd koor van 90 personen en een 24 personen sterke dansgroep. De Muziekvereniging is de vereniging van de beste amateur-artisten van enige artistieke genootschappen, geleid door het Vakverbond der Hoogovenarbeiders. Leden der Muziekvereniging zijn arbeiders uit de mijnen „Florian", „Batory", „Jedność" en „Pokój". Onder hen zijn vele voorarbeiders en arbeidsrationalisators, die ook op het gebied van cultuur en ontwikkeling de meeste activiteit aan de dag leggen.

Daar is bijvoorbeeld Erwin Bak, fijnsmid op de mechanische werkplaatsen van de hoogoven „Batory". Hij verricht 305% van de norm en besteedt schier al zijn vrije tijd aan werk in amateursorkesten. Hij heeft een hoog peil van muzikale kennis en vaardigheid bereikt, is gedisciplineerd, ijverig en houdt van muziek.

Een employé van het centraal magazijn van de hoogoven „Florian", Jozef Szczakiel, is eveneens voorarbeider en voert 150% van de norm uit. Hij speelt viool in hoogovenorkesten en is lid van de muziekvereniging vanaf het ogenblik der oprichting. Bovendien beheert hij de bibliotheek der Muziekvereniging en verzorgt de administratieve aangelegenheden.

Een van de verdienstelijkste leden van het gemengde koor is Bronislawa Halama, die een mooie sopraan heeft en werkzaam is bij de goederenexpeditie van P.K.P. Jozef Pisarek is leerling aan de Industrieschool van de hoogoven Pokój. Buiten de leertijd vindt hij gelegenheid voor repetities en optreden met de dansgroep.

De Muziekvereniging staat onder leiding van Juliusz Kandzior, dirigent en componist van massaliederen, die door koorensembles worden uitgevoerd. De post van tweede dirigent is toevertrouwd aan de begaafde amateur Henryk Krol, werkzaam aan de hoogoven „Batory". De muzikale vorming geschiedt als regel groepsgewijze door de dirigenten, doch wanneer zich instrumentale of vocale solopartijen voordoen, individueel.

Aan de uitvoeringen van de Arbeiders-Muziekvereniging nemen op uitnodiging beroepsinstrumentalisten en zangers deel, evenals op de voorgrond tredende leerlingen van de Staatshogeschool voor Muziek te Katowice.

Wat de Arbeiders-Muziekvereniging bereikt heeft.

Na een jaar werken beschikt de Muziekvereniging over een rijk repertoire, waarop werken voorkomen van Poolse, Russische, Tchechische, Duitse en andere componisten, evenals Poolse en Russische volksdansen.

In 1949 trad de Muziekvereniging na een activiteit van 5 maanden op met 12 concerten voor de arbeiderswereld. In 1950 werden 29 concerten georganiseerd voor de arbeiders te Katowice, Dąbrowa Gornicza, Sosnowiec, Chorzów, Bytom, Zabrze, Kraków en andere steden. Ook werd opgetreden te Warszawa.

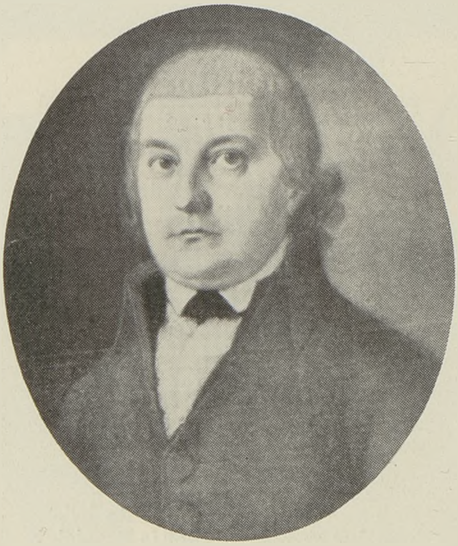
Als gezelschap van hoogovenarbeiders is de Muziekvereniging nauw verbonden met het leven en werken der fabrieken, met hun behoeften- en productievraagstukken. Zij neemt een levendig aandeel in het propageren van arbeiderswedijver, rationalisatie en vernieuwing. Voor dit doel worden speciale concerten georganiseerd, welke bestemd zijn voor voorarbeiders en rationalisators.

Wij eren de nagedachtenis van

PATER KOLLATAJ

In een van onze vorige nummers plaatsten we reeds een artikel over de grote Poolse vrijheidsstrijder Hugo Kołłątaj. Wij stelden toen de verbindingslijnen vast, welke er bestaan tussen hem en vooraanstaande denkers over Recht en Staat in West Europa. Kołłątaj's belangrijkheid in aanmerking genomen, aarzelden we niet dit van gloeiende sympathie voor Kołłątaj vervulde stuk, ons van Poolse zijde verstrekt, op te nemen.

Wie in de pers de namen heeft gelezen, die voorkomen op de lijst van het erecomité voor de herdenking van het feit, dat Hugo Kołłątaj tweehonderd jaar geleden geboren werd, zal begrijpen, welk een gewicht wij hechten aan de huldiging van de nagedachtenis van deze grote Poolse reformator en vooruitstrevende agitator uit de achttiende eeuw. De plechtige herdenking, die plaats vond in het Poolse Theater te Warszawa, vormt het begin van een actie om onder de brede massa's begrip voor zijn vooruitstrevende en revolutionnaire betekenis te verbreiden.

Hoofdvertegenwoordigers van Partij en Regering, vertegenwoordigers van politieke partijen, eminente repressentanten der hedendaagse Poolse wetenschap en literatuur, leidende werkers op het gebied van cultuur en voorlichting hebben zich aan het hoofd gesteld van deze actie, welke ten doel heeft de gemeenschap in contact te brengen met de historische figuur van deze buitengewone priester, die streed tegen de duisternis en de achterlijkheid, van deze werker, die streed tegen de onderdrukking der boeren en burgers door de grootgrondbezitters en de adel, die vocht voor de vrijheid van het volk en die jaren in de gevangenschap van de bezetter doorbracht.

Tientallen jaren lang heeft de Poolse bourgeoisie gepoogd de figuur van deze „Vader der Poolse revolutie", zoals het nageslacht hem noemde, in het bewustzijn der gemeenschap te verduisteren en te verdraaien, hoewel hij een der opstellers van de Constitutie van 3 Mei was, de politieke raadgever van Tadeusz Kościuszko en auteur van het Manifest, dat leidde tot de eerste doorbraak in de lijfeigenschap der boeren. Men aarzelde zelfs niet deze vurige patriot door het slijk te halen, alleen omdat hij de toekomst van het vaderland zag in de ontwikkeling van de vrijheid en de rechten van het Poolse volk.

Het is nauurlijk en begrijpelijk, dat heden de sociale bevrijding en de overwinning van het volksbewind in Polen het mogelijk maken de figuur van Kołłątaj in heel haar grootte te beschouwen en kennis te nemen van het wezen van zijn politieke werkzaamheid en publicistische scheppingen.

Konden soms de regeringen van bourgeois en grootgrondbezitters, de regeringen van onderdrukkers van het volk, de regeringen van nationale socialisten en aanhangers van Pilsudski in staat zijn tot een passende popularisering van deze werker, die ten strijde trok tegen de verdrukking van het werkende volk, die rechten en vrijheid ervoor veroverde, die het standenegoïsme van de grootgrondbezitters en van de adel ontmaskerde?

Iedereen zal begrijpen, dat heden in het Polen, dat het volk de vrijheid heeft gegeven, in het Polen, waar het volk heer en meester is, waarin de leuzen der vrijheid in het bloed en het lichaam van het politieke en sociale leven der brede massa's zijn gedrongen, dat heden in het Democratische Polen het leven en de strijd van pater Hugo Kołłątaj een passende plaats hebben kunnen vinden tussen de tradities, die in ons leven en waarop wij voortbouwen.

Konden de regeringen der bourgeoisie, de regeringen van duisternis en obscurantisme, anders dan de inzichten van Hugo Kołłątaj vervalsen, van de vooruitstrevende geleerde, die streed voor een progressieve onderwijshervorming op de Poolse scholen, die er naar streefde de scholen los te rukken uit de handen van de reactionnaire geestelijkheid en de Poolse mens op te voeden in de geest van dienst aan het vaderland?

Het spreekt vanzelf, dat de figuur en de ideeën van Hugo Kołłątaj juist heden, in het Democratische Polen, teruggegeven zijn aan de herinnering van het volk. Het Democratisch Polen realiseert immers het streven van de edelste geesten van zijn verleden, voortbouwend op de schoonste Poolse tradities van strijd om de vrijheid en vooruitgang van het volk. Want in de resultaten en de ontwikkeling van het Democratisch Polen speurt men ook de inspanningen en de strijd van die uitblinkende patriotten, die, gelijk Hugo Kołłątaj, onder andere historische omstandigheden, op een andere trap van ontwikkeling van ons volk, de zaak van de vrijheid van het volk en van de progressieve ontwikkeling van het Vaderland, op de voorgrond plaatsten.

J. KRYSTEK.

De nieuwe Wet

betreffende het Poolse Staatsburgerschap

Vanaf 19 Januari 1951 is in Polen de nieuwe Wet betreffende het Staatsburgerschap en wel de Wet van 8 Januari 1951 (gepubliceerd in het Poolse Staatsblad der Poolse Republiek Nr. 4. 25) van kracht.

De belangrijkste bepalingen van deze Wet zijn de volgende:

Voor een Pools staatsburger is het niet mogelijk tevens het staatsburgerschap van een andere staat te bezitten.

Het Poolse staatsburgerschap bezitten:

a) personen, die het Poolse staatsburgerschap op grond van de tot 19 Januari 1951 van kracht geweest zijnde wetten bezaten.
b) personen die na de oorlog naar Polen gerepatrieerd zijn.

Het sluiten van een huwelijk door een Poolse staatsburger (of een Poolse staatsburgeres) met een persoon, die het Poolse staatsburgerschap niet bezit, veroorzaakt geen verandering in het staatsburgerschap van de betreffenden. In overeenstemming met het grondbeginsel van de wettelijke gelijkheid van beide echtgenoten, welk principe in het Poolse Familierecht is vastgelegd, behouden de echtgenoot en de echtgenote hun staatsburgerschap. In geval, dat beide echtgenoten Pools staatsburger zijn en de echtgenoot of de echtgenote het Poolse staatsburgerschap verliest, behoudt de andere dit Poolse staatsburgerschap. Door deze wettelijke bepalingen wordt het moderne principe betreffende de betrekkingen tussen de echtgenoten gerealiseerd. Beide echtgenoten zijn volgens de bepalingen van het nieuwe Familierecht (Wet van 27.6.1950) wettelijk gelijk gesteld. Het huwelijk kan derhalve geen invloed op het staatsburgerschap van de echtgenoten uitoefenen. Een gelijk grondbeginsel treft men ook in de staatsburgerschapswetten van andere staten, zoals de Verenigde Staten van Noordamerika, het Verenigd Koninkrijk van Groot-Brittannië, de U.S.S.R., Roemenië en tendele van Frankrijk en België aan.

Het kind verwerft het Poolse Staatsburgerschap in geval dat:

1) beide ouders Poolse staatsburgers zijn.
2) èèn van de ouders Pools staatsburger is en de andere onbekend is, of indien zijn staatsburgerschap niet bekend is of niet vastgesteld kan worden.

Een in Polen geboren of gevonden kind verwerft het Poolse staatsburgerschap in geval, dat beide ouders niet bekend zijn, of indien hun staatsburgerschap niet bekend is of niet vastgesteld kan worden. Het in Polen geboren kind, waarvan één der ouders Pools staatsburger en de andere staatsburger van een andere staat is, verwerft het Poolse staatsburgerschap, tenzij de beide ouders door een verklaring, opgemaakt door een competente instantie in het tijdsbestek van een maand na de geboorte van het kind, voor hetzelve het staatsburgerschap van die Staat kiezen, waartoe de andere behoort, doch slechts in het geval, dat de Wet van deze Staat veroorlooft het Staatsburgerschap op zulk een wijze te verwerven. In geval, dat er tussen de ouders geen overeenkomst is, kan ieder van de ouders zich in het tijdsbestek van een maand na de geboorte van het kind tot de Rechtbank wenden om een beslissing in deze zaak te verkrijgen.

Het kind, dat het Staatsburgerschap van de vreemde Staat op bovengenoemde wijze (verklaring van de ouders of beslissing van de Rechtbank) heeft verworven, kan na de beëindiging van het dertiende levensjaar het Poolse Staatsburgerschap kiezen en wel door een verklaring, opgemaakt vóór de bevoegde instantie.

De bovengenoemde bepalingen worden ook toegepast op de kinderen, die in het buitenland geboren zijn in geval dat één der ouders Pools staatsburger en de andere staatsburger van een andere staat is, indien de wet van deze vreemde staat dezelfde principes ten opzichte van het staatsburgerschap der kinderen heeft, welke in Polen voor de ouders, die het staatsburgerschap van verschillende Staten bezitten, gelden.

De Staaatsraad van de Poolse Republiek kan aan een vreemdeling op zijn verzoek het Poolse staatsburgerschap verlenen.

De Staatsraad kan het verstrekken van het Poolse staatsburgerschap afhankelijk maken van de overlegging van een bewijs, waaruit blijkt, dat de aanvrager van het Poolse staatsburgerschap na het verwerven van dit staatsburgerschap vrij zal zijn van de staat tot welke hij behoorde.

Personen, die naar Polen repatriëren op de door bevoegde autoriteiten vastgestelde wijze, verwerven het Poolse staatsburgerschap op grond van deze Wet zonder speciale beslissing van de Staatsraad.

De Poolse staatsburger kan het staatsburgerschap van een vreemde Staat verwerven na ontvangst van de vergunning van de Poolse Staatsraad tot verandering van het Staatsburgerschap.

De vergunning tot de verandering van het staatsburgerschap verleend aan de ouders is ook geldig voor de kinderen die zich onder hun ouderlijke macht bevinden.

De vergunning tot verandering van het staatsburgerschap verleend aan één van de ouders, is geldig voor de kinderen, die zich onder de ouderlijke macht van deze ouder bevinden, in geval de andere ouder het Poolse staatsburgerschap niet bezit of indien de andere ouder Pools staatsburger is, mits hij voor de bevoegde instantie verklaart, dat hij in de verandering van het staatsburgerschap van de kinderen toestemt.

De aan de ouders verleende vergunning is niet geldig voor de kinderen, die het dertiende levensjaar beëindigd hebben.

De Poolse staatsburger die het staatsburgerschap van een vreemde Staat verwerft, verliest het Poolse staatsburgerschap. Hij moet echter eerst de vergunning van de Poolse autoriteiten daarvoor verkrijgen.

Het vervallen verklaren van het Poolse staatsburgerschap kan door de beslissing van de Staatsraad der Poolse Republiek tegen een in het buitenland verblijvende Poolse staatsburger uitgesproken worden en wel om de volgende redenen:

1) In geval, dat deze de plicht van trouw aan de Poolse Staat verzaakt heeft,
2) In geval, dat deze in het nadeel van de vitale belangen van de Poolse Volksrepubliek handelt,
3) In geval, dat deze het gebied van de Poolse Staat na de 9e Mei 1945 onwettig heeft verlaten.
4) In geval, dat deze de uitnodiging van de bevoegde autoriteit naar Polen terug te keren van de hand wijst,
5) In geval, dat deze zich aan de Poolse militaire dienstplicht onttrekt,
6) In geval, dat deze in het buitenland voor een criminele misdaad veroordeeld is.

Het vervallen verklaren van het staatsburgerschap uitgesproken door de Staatsraad kan ook uitgestrekt worden tot de in het buitenland wonende kinderen van de betrokken persoon, die de leeftijd van dertien jaar nog niet bereikt hebben.

Korte berichten

Polen op de aanstaande Utrechtse Jaarbeurs

Polen zal weer op uitnemende wijze vertegenwoordigd zijn op de Utrechtse Jaarbeurs, zoals dit eveneens het geval zal zijn op jaarbeurzen, die binnenkort gehouden zullen worden (Milaan 12–29 April, Praag 20 Mei—8 Juni).

Als de Utrechtse Jaarbeurs op 8 April haar poorten opent, zal men aldaar een zeer duidelijke indruk kunnen krijgen van de Poolse machinebouw, van de metaal- en van de glasindustrie, terwijl zowel de textiel als de lederafdelingen zeer rijk gesorteerd zullen zijn. En ook zullen de velen, die op vroegere jaarbeurzen de producten der Poolse kunstnijverheid en volkskunst bewonderden, ook ditmaal niet teleurgesteld worden, aangezien ook deze afdelingen weer talloze bezienswaardigheden bieden.

Wij nemen dan ook met zekerheid aan, dat deze voorjaarsbeurs het plaatsen van velerlei orders op verschillend gebied mogelijk zal maken.

Voorbereidingen voor de voorjaarsuitzaai voltooid

De voorbereidingen voor de voorjaarsuitzaai in Polen kunnen als afgesloten worden beschouwd, nadat het aandeel van de alleenstaande boerenbedrijven aan de uitzaaiplannen op de dorpsbijeenkomsten was vastgesteld.

Daar deze plannen aan de nationale raden van de gemeenten en districten voorgelegd en door deze goedgekeurd zijn, kan de op contracten gebaseerde graan- en plantenverbouwing in het nationaal-economische plan van het land vastgelegd worden. Daardoor kan ook de particuliere boer een waarborg vóor de rentabiliteit van zijn teelt — door gegarandeerde afname, door vaste prijzen en door overname van de misoogst-risico's — worden geboden.

In het bijzonder worden aan de boeren voor de contractering van industrie- en voederplanten talrijke voorrechten gewaarborgd. Daarenboven heeft de staat zich in het kader der uitzaaicampagne tot een uitgebreide credietverlening verplicht, die èn voor de aankoop van zaaigoed en kunstmest, èn als voorschot dient en in de eerste plaats de kleine en middelgrote boerenbedrijven ten goede zal komen.

Uitgebreide verbouw van oliehoudende planten

Aan de uitbreiding van de verbouw van oliehoudende planten wordt tegenwoordig in Polen groot belang gehecht, daar deze producten zowel als grondstof dienen bij de bereiding van voedingsvetten als van technische vetten en van andere producten van de chemische industrie.

In het vooroorlogse Polen, dat een gezamenlijk gebruik van 385.000 t. vet had, werd naar toenmalige schatting c.a. 110.000 t. resp. 29 % uit plantenvetten bereid.

Verbouwd worden naast soja en zonnebloemen in hoofdzaak koolzaad en raapzaad. Reeds de huidige toename in de verbouw heeft een grote omvang bereikt en hij zal tot 1955 nog in belangrijke mate stijgen. Terwijl de verbouwoppervlakte van 66,200 ha (1938) tot 100.000 (1949) vergroot is, zijn de oogstopbrengsten van 716.600 dz. tot 950.000 dz. (1949) d.w.z. tot 133 % gestegen en zij zullen in het jaar 1955 de hoeveelheid van 2.2 millioen dz. (resp. 307 % in vergelijking met 1938) bereiken.

Ook de doorsnee opbrengst per hectare ontwikkelde zich met 9.5 dz. in het jaar 1949 bijna weer tot zijn oude hoogte (1938: 10.8). Nadat de opbrengsten gedurende de oorlog en in de eerste jaren na de oorlog tot hun tot nu toe diepste stand gedaald waren, vond een verhoudingsgewijs snel herstel plaats, zodat de in het jaar 1947 geoogste hoeveelheid reeds 3½ keer zo groot was als die van 1946 en die van 1949 het zevenvoudige bedroeg. Deze ontwikkeling wordt bevorderd door de samenwerking tussen industrie en landarbeid, die o.a. gebruik maakt van de vorm van contractering, een weg die overigens reeds voor de oorlog in bepaalde mate bewandeld werd. Maar toen in het belang van het kapitalisme, dus ter bevoorrechting van de grootgrondbezitter.

Het aandeel van kleine en middelgrote boerenbedrijven in de omzet van de centrale voor oliezaadhandel (CONO) bedroeg in de tijd van 1933 tot 1939 niet veel meer dan 20 %. In het jaar 1949 werd 84 % van de gezamenlijke oogst vercontracteerd, doch reeds in het jaar 1950 bedroeg het aandeel van de boerenbedrijven met 5—50 ha. land zelfs 34%, een percentage, dat zeer snel verhoogd zal worden, daar de kleine en middel-grote bedrijven hoe langer hoe meer tot de meer rendabele verbouw van de industrieplanten overgaan.

De grootste lucifersfabriek van Polen:

Nog in de loop van dit jaar zal de in de omtrek van Warszawa in aanbouw zijnde lucifersfabriek — de grootste van Polen — gereed komen en in het voorjaar van 1952 zal men met de productie beginnen.

De capaciteit van deze nieuwe fabriek zal tweemaal zo groot zijn als die van de tot nog toe grootste lucifersfabriek in Blonie bij Warszawa. De inrichting van de fabriek is voor het grootste deel door de Poolse machine-industrie zelf geleverd en zal nog met grote, vol-automatische productiemachines uit een der Oost-Europese landen worden aangevuld.

De bedrijven der lucifersindustrie bereikten een vermindering der productiekosten van gemiddeld 4 %, vergeleken met de geschatte kosten. Deze goedkopere productie berust vooral op een economischer gebruik van de materialen en leidt daardoor tot een vermindering van de afval, waarmee o.a. een besparing van 3.500 m^3 hout mogelijk werd. Het plan voor het lopende jaar voorziet in een verdere kostenvermindering van 4,6%.

Nieuwe methoden bij de teelt van zijderupsen

De zijderupsenteelt in Polen is er tengevolge van nieuwe bewerkingsmethoden toe overgegaan, niet alleen de draad zelf, maar de gehele cocon en tevens de pop van de vlinder als grondstof aan te wenden. Zo zullen de tot nu toe ongebruikte resten van de zijden draden voortaan dienst doen bij de productie van frisse en goedkope zomerstoffen en van eerste qualiteit toiletpoeder, terwijl uit de pop van de zijderups een uitstekend vet voor de zeepfabricage wordt gewonnen. De cocons worden gebruikt bij de productie van waardevolle drogisterij-artikelen. Deze ontwikkeling van de zijderupsteelt zal het mogelijk maken, de zijdeproductie tijdens het zesjarenplan meer dan dubbel zo groot te maken dan de productie van 1949 was.

Uitbreiding van de teelt van fijnere vissoorten

In de Warta en haar zijrivieren zijn grote hoeveelheden zalmbroedsel uitgezet. De zalm, die nog niet lang geleden in deze rivieren leefde, vanwaar hij over de Oder naar de Oostzee trok, om in de tijd van het kuitschieten naar de Poolse rivieren terug te keren, werd op die terugtocht vroeger voor het grootste deel door de Odervissers met hun netten weggevangen.

Behalve zalmteelt zal ook die van forellen en andere fijne vissoorten systematisch worden uitgebreid. Het ichthyologisch onderzoekingsinstituut

in Stary Folwark te Bialystok, dat tijdens de oorlog volledig werd verwoest, wordt thans weer opgebouwd. Nu reeds geldt het ichthyologisch proefstation in Stary Folwark, waar de ook in het buitenland zeer bekende Prof. L i t y n s k i, zijn werkzaamheid verricht, als de grootste visteeltplaats in Europa. Voor de vissenteelt in het merengebied van Augustowo en Suwalki is een bedrag van 1,5 millioen Zloti per jaar uitgetrokken.

Schuimglasplaten uit eigen productie

Schuimglasplaten, die door hun uitstekende isolatie-eigenschappen in toenemende mate bij de bouw van koelcellen en geluiddichte ruimten gebruikt worden en in vergruisde toestand ook als bijmengsel voor lichte betonsoorten dienen, worden thans in Polen zelf geproduceerd en wel naar een door Poolse ingenieurs en technici uitgewerkte productiewijze, waarbij men glasgruis als grondstof gebruikt.

Wasmachines en stofzuigers uit eigen productie

De Poolse kleinindustrie zal in het lopend jaar een nieuw soort wasmachines, stofzuigers, ventilatoren, gramofoons en andere electrische apparaten op de markt brengen en hiermee de productie der sleutelindustrieën van algemene gebruiks- en weeldeartikelen, die tot nu toe uit het buitenland werden betrokken, uitbreiden. Het op de eerste bijeenkomst van de klein-industrie in Poznań opgestelde arbeidsplan voorziet in een productievermeerdering van 80 %, vergeleken met het voorjaar.

CULTUUR

Het Pools toneel

Een buitengewoon groot succes behaaldie het staatstheater van Lódz met zijn moedige poging, om gebeurtenissen van deze tijd met volledig behoud van personen- en plaatsnamen op het toneel te brengen. Het betreft hier een door een jeugdig lid van het ensemble, J. W a r m i n s k i, geschreven stuk, dat ouder de titel „De overwinning", in dramatische vorm de ontwikkeling van het bij Elblag gelegen dorp Rozgard tot een landbouw-productiecoöperatie schildert. Als eregasten waren bij de eerste opvoering in December van het vorig jaar 45 afgevaardigden van de betrokken productiecoöperatie en talrijke boeren uit de omgeving van Rozgard aanwezig. Nog steeds heeft de opvoering van dit merkwaardige stuk uitverkochte zalen.

LITERATUUR

Duitse schrijvers op de Poolse boekenmarkt: Elfriede Bruening

De authentieke roman over de Duitse verzetsbeweging:

„. . . Damit Du weiter lebst" van Elfriede Bruening, is thans onder de titel „De geheime zender werkt", in de Poolse taal verschenen. In de boekbesprekingen wordt deze roman aan alle lagen van de Poolse lezerskringen ten warmste aanbevolen, daar dit boek evenals de werken van Friedr. Wolff, Bredel, Seghers e.a. geschikt is, het Poolse volk met de wedergeboorte van de scheppende krachten in een nieuw Duitsland bekend te maken.

De handelsattaché Kaczmarczyk Wiktor bij de Poolse Legatie in Den Haag ontvangt dagelijks van 10—1 uur op zijn kantoor, Alexanderstraat 24, Tel. 116164.

Geheime documenten uit het ghetto van Warszawa gevonden

Het — zoals reeds gemeld — onlangs teruggevonden tweede deel van het „geheime ghetto-archief" van Dr Ringelblum bevat o.a., zoals thans bekend wordt, ook verschillende manuscripten van Joodse schrijvers, welke tijdens de oorlog in het ghetto van Warszawa werden geschreven, en tevens brieven van J a n u s K o r c z a k.

Monografieën van Poolse wetenschappelijke onderzoekers in voorbereiding

Het voorbereidende comité van het eerste Poolse wetenschappelijk congres heeft een keuze gemaakt voor de uitgave van monografiën van progressieve Poolse mannen der wetenschap. De monografiën zullen betrekking hebben op Poolse geleerden uit alle tijden.

Woordenboek van de Poolse taal in 12 delen

De Staatsuitgeverij heeft in bewerking de uitgaven van een groot Pools woordenboek in 12 a 13 delen. Het eerste deel zal in de loop van dit jaar verschijnen. De commissie van redactie werkt onder leiding van de bekende Poolse taalgeleerde Dr. Doroszewski.

FILM

„Verboden liederen" een groot filmsucces in Parijs

In een bespreking van de Poolse film „Verboden liederen", die onlangs met groot succes in de bioscopen van Parijs vertoond werd, brengt het filmtijdschrift „L'écran française" op een geheel titelblad de beeltenis van de hoofdrolspeelster Danuta S z a f l a r s k a en in het volgende nummer muziek en tekst van de in de film gezongen liederen. De taal van „Verboden liederen", schrijft het blad, zal door alle mensen op de wereld worden verstaan, want niet slechts door het woord, maar nog meer door zijn aanschouwelijkheid en de uitbeeldingskracht van zijn liederen, weerspiegelt deze film, als echt document van zijn tijd, een stuk uit de Poolse geschiedenis.

Ook de Poolse film: „Anderen zullen jullie volgen", vond in Parijs bij zijn opvoering voor oudverzetstrijders en aanverwante democratische organisaties, een enthousiaste ontvangst.

Belangrijke mededeling

Aan ons voornemen, kortelings in het tijdschrift medegedeeld, om zeer belangrijke onderwerpen, Polen betreffende, in aparte brochures te behandelen hebben wij niet alleen onmiddellijk gevolg gegeven; we hebben ook tot ons genoegen kunnen constateren, dat we door het uitgeven van deze brochures in een bestaande behoefte bij onze lezers voorzien.
Onze eerste brochure toch over het Poolse Zesjarenplan was reeds in enkele weken uitverkocht.
Enige dagen geleden zag onze tweede zeer fraai geïllustreerde brochure over „Het hedendaagse Polen" het licht en we zien de verkoop van dit boekske (de prijs er van is ƒ 0.25, waarbij leden onzer Vereniging een reductie van 20% kunnen genieten), met het volste vertrouwen tegemoet.
Over enige weken hopen we een derde werkje in deze reeks te kunnen aanbieden. De bekende Poolse muzicologe Prof. Zofia Lissa leverde ons de tekst van een zeer waardevolle beschouwing over het Muziekleven en het Muziekonderwijs in het Polen van heden. Het zal onze lezers nu wel duidelijk zijn geworden, dat we de behandeling van allerlei economische en culturele objecten nastreven.

De Radio-Volksuniversiteit

Sinds het najaar van 1948 horen de luisteraars van de Poolse Radio-omroep vaak een vertrouwd signaal, dat gebaseerd is op het oude studentenlied „Gaudeamus igitur". Dit signaal gaat vooraf aan de voordrachten van de Radio-Universiteit.
Het is van belang eens iets te vernemen omtrent deze merkwaardige hogeschool, welke geen eigen gebouw, zalen of katheders bezit, maar even goed in elke vergaderzaal van fabriek of stad, in elke woning kan functioneren.
In October 1948 werd door de Poolse Radio-omroep in samenwerking met het Ministerie van Onderwijs de Radio-Volksuniversiteit opgericht, die bedoeld is als een gratis onderwijscursus voor het volk; welke cursus twee jaren duurt. Deze instelling heeft tot taak onderwijs en wetenschap toegankelijk te maken voor de brede lagen van het volk, in het bijzonder voor de arbeiders en boeren, om op deze wijze hun vooruitgang in de maatschappij te vergemakkelijken.
Het voornaamste kenmerk van de Radio-Volksuniversiteit is haar toegankelijkheid voor iedereen. Deze universiteit komt overal en, wat van bijzonder belang is, zij bereikt iedereen, die iets leren wil.
De docenten aan de Radio-Volksuniversiteit bestaan uit hoogleraren van de universiteit, geleerden en specialisten in verschillende takken van wetenschap. Op beknopte, begrijpelijke en populaire wijze brengen zij de luisteraars in causerieën van 15 à 20 minuten elementaire kennis bij, waardoor het dezen mogelijk wordt zich te oriënteren in hetgeen de moderne wetenschap tot stand heeft gebracht, en welke hen helpen bij het vormen van een op wetenschap gegrondveste wereldbeschouwing.
De radio-voordrachten worden in de ochtend- en avonduren gehouden, wanneer de luisteraars niet werken. Zij zijn bedoeld voor twee leergangen, een lagere en een hogere, en omvatten de volgende vakken: de ontwikkeling van de maatschappij, de economische geschiedenis van de wereld, de geschiedenis van de arbeidersbewegingen, staathuishoudkunde, de beginselen van de natuurlijke historie, natuurkunde, scheikunde enz.
Alle lezingen zijn erop berekend, dat zowel luisteraars die alleen een lagere schoolopleiding hebben genoten, als zij die op een hoger niveau van ontwikkeling staan, van de cursussen kunnen profiteren.
De radio-voordrachten alleen kunnen echter niet voldoende zijn om zich deze kennis volledig eigen te maken. Daarom geeft de Radio-Volksuniversiteit collegedictaten en leermiddelen uit, welke dagelijks aan de luisteraars worden toegestuurd.
Deze instelling zou echter geen hogeschool in de letterlijke betekenis van het woord zijn, wanneer er niet op de een of andere wijze contrôle werd uitgeoefend op de kennis, die de luisteraars zich hebben eigen gemaakt.
De Radio-Volksuniversiteit organiseert examens. De cursus duurt in totaal 2 jaar. Na beëindiging van elk leerjaar legt de luisteraar een examen af, waarna hij een einddiploma ontvangt van het eerste of tweede leerjaar der Radio-Volksuniversiteit.
Het beste bewijs voor de populariteit van deze Volksuniversiteit is de enorme toename van het aantal luisteraars. Nog in het schooljaar 1948/'49 waren de individuele luisteraars, voornamelijk onderwijzers. De Volksuniversiteit telde toen 80.000 deelnemers. In het afgelopen schooljaar bedroeg dit cijfer meer dan 120.000, en op 31 December 1950 waren er reeds ongeveer 232.400 luisteraars ingeschreven.
Hierbij domineert het systeem van onderricht in verenigingsverband, n.l. in de vergaderzalen van arbeiders en boeren onder auspiciën van de Vakverenigingen, De Bond van Boerencoöperaties en andere maatschappelijke organisaties. Op het ogenblik bestaan er in georganiseerd verband reeds 28.000 van dergelijke debatingsclubs der Radio-Volksuniversiteit als een van de vormen van ideologische scholing voor haar leden.
Niet alleen echter het aantal luisteraars geeft een beeld van de groei in omvang en betekenis van de Volksuniversiteit. Van haar populariteit getuigt namelijk ook het aantal examen-candidaten. Terwijl in het eerste jaar van het bestaan van deze volkshogeschool nauwelijks 7,5% van het totale aantal leerlingen aan het examen deelnam, legden in het afgelopen schooljaar 40.000 luisteraars het examen af, d.i. 30% van het totaal.
Ondanks het gebrek aan voldoende ervaring op dit gebied — dit is de eerste Volksuniversiteit van een dergelijk karakter — en de noedzaak allerlei experimenten, nieuwigheden en pionierswerk te verrichten, heeft de Radio-Volksuniversiteit de examens toch af kunnen nemen.
Zo wordt deze inrichting een machtig, op grote schaal toegepast middel tot verbreiding van onderwijs onder het Poolse volk in al zijn geledingen.

Uitzendingen van de Poolse Radio in vreemde talen

In het Duits: 16.45 tot 17.15: 31.495 m, 22.05—22.35 op golflengte 48.23 m van 17.30 tot 18.— en van 23.— tot 23.30 op golflengte 41.64 m.

In het Engels: van 18.— tot 18.30, van 19.50 tot 20.20: 31.495 m, 18.45 tot 19.15: 25.45 m, 22.30 tot 23.—: 41.64 m en voor luisteraars in de Verenigde Staten van 1.30 tot 2.—, van 5.— tot 5.30 en van 6.15 tot 7.— uur op golflengte 31.35 meter.

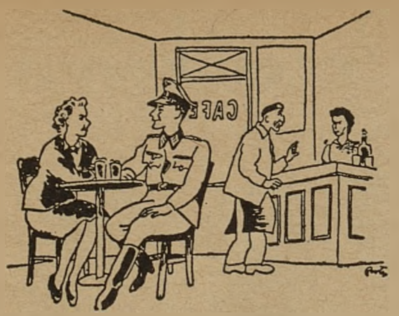
In het Frans: van 18.30 tot 17.—: 31.495 m, 21.30 tot 22.—: 48.23 m, 14.45 tot 15.50: 25.45 m, 19.30 tot 20.— uur: 31.35 m en van 21.30 tot 22.—: 41.64 meter.

In het Spaans: van 19.30 tot 19.45: 31.495 m, 22.— 22.30: 41.64 meter.

In het Jiddisch: van 22.50 tot 23.05: 48.23 m, en voor luisteraars in de Verenigde Staten van 6.— tot 6.15: 31.35 meter.

Een brief van Vercors

aan Leon Kruczkowski

Scène in een Frans café Ruth met een Duitse officier.

Wie zich afzijdig houdt wordt medeplichtig

De Franse schrijver Vercors (schuilnaam voor Jean Bruler) verkreeg kort na de bevrijding in ons land grote bekendheid door zijn novelle „Le silence de la mer" (De stilte der Zee) die in Frankrijk in 1941 clandestien verschenen is en door het gehele land verspreid en gelezen werd.

Parijs, 15 Januari 1951.

Waarde Leon Kruczkowski,

Zo juist heb ik uw bijzonder mooi stuk „De Duitsers" gelezen. Ik heb het nog niet zien spelen. Ik woon het gehele jaar buiten, of zo goed als het gehele jaar, want ik heb, helaas, een weerspannig stel hersens en kan alleen in de eenzaamheid werken. Maar om een stuk te beoordelen, lees ik het nog liever, dan dat ik het zie spelen. Ik wil niet zeggen, dat dit het verkieselijkste is, omdat een stuk gemaakt is om gespeeld te worden, om te worden tot dat levende, steeds wisselende geheel, waaraan de regisseurs en de acteurs medewerken. Er zijn echter volgens mij twee soorten van stukken, n.l. stukken, die alleen gemaakt zijn voor het toneel en andere, die men onder de lamp kan en moet lezen. Tot de laatste soort behoort het uwe. Alleen dergelijke stukken kunnen werkelijk ontroeren.

Dus prijs ik mij gelukkig „De Duitsers" gelezen te hebben, zonder het te hebben zien spelen. Zodoende kan ik mijn instemming zonder voorbehoud uitspreken. Toch zal ik aanstonds één voorbehoud moeten maken.

Ik bespreek eerst het voornaamste: welke overwegingen kan een stuk als het uwe bij een man als mij opwekken. Men heeft mij gezegd, dat het interessant zou zijn om te weten hoe de auteur van „Silence de la mer" denkt over „De Duitsers". Daarom schrijf ik U.

De zoon van professor Sonnenbruck

Peter, de verzetsman

Wat zou ik er anders van denken, dan in de eerste plaats buitengewoon veel goeds. Hoe zou ik niet ten diepste getroffen zijn door uw professor Sonnenbruch? Hij en mijn Werner von Ebrennac zijn van één familie. Beiden zijn in de eerste plaats mens en dan pas Duitser. Daardoor kunnen we van hen houden. Beiden zijn zwak, beiden vergissen zich, beiden hebben hun denkbeelden niet volledig kunnen doorvoeren, beiden wijl ze niet voldoende karakter hebben. Maar als we alleen maar zouden houden van mensen zonder zwakheden, zouden er bijna geen mensen zijn waarvan we hielden. Soms betrap ik me er op, te denken, dat ik van de mensen houd juist om hun zwakheden: want wat zijn dat? Ze zijn een bewijs van hun strijd. Wie niet strijdt zal nooit kunnen weten of hij zwak of sterk is. En de mens, dat weten wij, is de strijd, om te beginnen de strijd tegen zijn eigen natuur.

Als ik dus enig voorbehoud tenopzichte van uw stuk zou mogen maken, dan zou dat hetzelfde zijn, als ik thans gaarne, zou willen maken tenopzichte van mijn „Silence de la mer". De kwestie is, dat ook wij misschien onze denkbeelden niet volledig hebben kunnen doorvoeren. Wij, U en ik, hebben „het dringendste het eerst gedaan", d.w.z. toen ik mijn novelle schreef in 1941 ging het er om in het licht te stellen, dat men ondanks de verleiding, zelfs naar de beste van de Duitsers niet moest luisteren. Toen U uw stuk schreef, was het er U, dat is duidelijk, om te doen aan te tonen, dat als een volk door de laagste elementen volledig meegesleept wordt naar demonische gruweldaden, degene, die zich afzijdig houdt, die weigert te strijden op misdadige wijze medeplichtig is. Ik vrees, dat Werner von Ebrennac in de sneeuw van de Russische steppen is gestorven, alvorens deze waarheid begrepen te hebben. Professor Sonnenbruch heeft meer geluk dan hij: hij blijft leven en zijn ogen gaan ten slotte open. Maar waarom en hoe zijn ogen open gaan, dat hebben noch U noch ik duidelijk tot uitdrukking gebracht. Alsof het in de grond daarom ging, alleen maar om mensen als wij te overtuigen, die van te voren al overtuigd waren. In onze dagen nu is de wereld verscheurd, hij staat weer voor de oorlog, doordat mensen als U en ik nog geen kans hebben gezien de ogen van onze tegenstanders te openen.

Willie en Bennecke blijven geloven, dat het schoon en nobel is de grootheid van Duitsland te willen grondvesten op de vernietiging van de andere volkeren. Hoppe is een arme drommel die van niets anders iets begrijpt dan van gehoorzaamheid, die hij als het hoogste goed beschouwt; en professor Sonnenbruck verwacht alles van de jeugd, die nog niet bedorven is. Maar zou hij mensen als Hoppe kunnen beletten om ze te bederven? Hij wendt zijn ogen naar het Oosten, waar hij het licht van de toekomst ontwaart. Maar hoe zal hij hen kunnen over-

Professor Sonnenbruck

(Zie vervolg op pag. 23)

Eliza Orzeszkowa

ZOALS we reeds bij vorige gelegenheden te kennen gaven ligt het in onze bedoeling Poolse persoonlijkheden uit het verleden, wier namen in onze rubriek „Korte berichten" even genoemd zijn later in uitvoeriger artikelen te herdenken.

De aandachtige lezer van ons tijdschrift zal het zijn opgevallen, dat de naam van Eliza Orzeszkowa reeds enige malen in onze kolommen is opgedoken; het lijkt ons daarom gewenst aan deze merkwaardige denkster en romancière enige woorden te wijden. Wij kunnen haar oeuvre behandelend een algemeen literair probleem onmogelijk ontwijken; wij bedoelen dat van de waarde van de tendensroman. Wel ligt de tijd al weer verre achter ons, dat dit woord „tendensroman" alleen al de aestheet koude rillingen bezorgde; men is gaan inzien, dat bij vele kunstwerken van betekenis — om heel dicht bij huis te blijven noemen we slechts de Max Havelaar — de tendens geenszins ontbreekt, doch zelfs domineert, maar toch blijft anderzijds een zekere schuwheid tegenover dit genre gerechtvaardigd. Hoe veel voorbeelden biedt de literatuurgeschiedenis niet van romans in welke de op zich zelf sympathieke drang om iets waardevols te betogen het kunstelement ernstige nadelen heeft toegevoegd, romans aan welke het tractaatachtige niet vreemd is gebleven, romans, waarin het dorre getakte van het betoog de levende bloei der volzinnen verstikt heeft.

Bij al onze bewondering voor Eliza Orzeszkowa zouden we niet willen beweren, dat zij altijd aan dit gevaar is ontkomen.

Doch dit geldt lang niet van haar gehele oeuvre — deze overwoekering van de redeneerlust bespeurt men het duidelijkst in haar feministische romans.

Want zij, de in 1842 in Lithauen geborene, heeft na een kort ongelukkig huwelijksleven de in die dagen zeer pijnlijk voelbare achteruitstelling der vrouwen wel zelf aan den lijve ervaren. En is het dan ook verwonderlijk, dat zij voortgestuwd door de golf van het positivisme, welke in die dagen (midden en eind der 19e eeuw) over Polen heenspoelde het leerstuk van de onontbindbaarheid van het huwelijk niet langer aanvaarden kan en haar verbittering over het lot dier vastgekluisterde vrouwen in romans tot uiting brengt die — ik herhaal het — van aethetisch standpunt beschouwd niet al te harmonisch geconstrueerd zijn, maar die toch voor die tijd hun onmiskenbare betekenis hebben gehad. Ik noem in dit verband haar Pan Graba (1869), Pamiętniki Wacławy (Het dagboek van Waclawa) (1870), haar Marta (1872) en we vinden ons in een wereld verplaatst, in welke de hulpeloze vrouwen een vaak vergeefse strijd aanbinden tegen een maatschappij, die in haar hovaardij slechts spot en minachting voor haar eigen slachtoffers over heeft.

Vooral Pan Graba bevat veel autobiografische gegevens, er bestaat alle reden om de titelheld van dit boek met Eliza's ex-echtgenoot te vereenzelvigen. Echter niet alleen uit haar romans leren we haar opvattingen over de noodzakelijkheid der vrouwenemancipatie kennen. In een even later verschenen boekske Kilka słów o kobietach (Enige woorden over de vrouwen 1873) is dezelfde vurige kampioene voor de sexengelijkstelling aan het woord. Laat ons vooral niet vergeten, dat een Orzeszkowa en al degenen, die met haar voor de rechten van de vrouw opkwamen, tijdgenoten, en in zekere zin volgelingen waren van de heden ten dage te zeer miskende John Stuart Mill, de man, die door iedere toenmalige positivist en feminist als de meester werd erkend. Heb ik nu boven gezegd, dat de tendens in genoemde romans de kunstwaarde niet geheel ten goede komt, ik wil toch dadelijk een uitzondering maken voor Orzeszkowa's Marta. De pagina's, waarin de schildering voorkomt van een moeder, die terwille van haar stervend kind de ijzige maatschappelijke eigendomswetten overschrijdt, zouden een meesterwerk van een Dickens niet hebben ontsierd.

Na de bovengenoemde feministische romans volgen enige werken, die een zeer bijzondere plaats in de Poolse letterkunde — laat me liever zeggen in het Poolse geestesleven – innemen. We bedoelen Orzeszkowa's Joodse vertellingen en romans. De Jood was vóór haar — Mickiewicz even buiten beschouwing gelaten — nog zelden op waardige wijze in de Poolse literatuur behandeld. Wel had in het begin der 19e eeuw (1821) Julian Urszyn Niemzewicz in zijn „Leibe en Siora" de Jood uitgebeeld, die de muren van het Ghetto wil doorbreken, maar ten eerste zit er al heel weinig deining in zijn nuchtere volzinnen, ten tweede bederft de schrijver door een later werk nog veel van wat in „Leibe en Siora" aanvaard kon worden. Als hij toch in dit tweede boek een der hoofdpersonen laat dromen, dat Warszawa eens een geheel verjoodste stad zal worden, levert hij wel hele schepels koren op de molen van de in zijn dagen waarlijk niet spaarzaam vertegenwoordigde Poolse antisemieten.

Geheel anders echter Orzeszkowa. Zij heeft zich, na haar echtgenoot verlaten te hebben, in Grodno gevestigd en is daar volop in de gelegenheid het leven der Lithause Joden te observeren. Hoe diep dit op haar heeft ingewerkt speurt men uit al haar werken uit die dagen, nergens echter duidelijker dan uit haar Meir Ezafowicz (1878).

Geheel de wereld der Melameds en Cheders (Joodse onderwijzers en scholen) gaat voor ons leven, de in Maimonides' leer opgevoede Meir wordt door de hevige drang aangegrepen ook het buiten het Jodendom opbloeiend geestesleven te leren kennen, we denken bij de beschrijving van deze jonge Jood onwillekeurig aan die andere Lithause Chederdiscipel Salomon Maimon, onder Kant's directe volgelingen wel de allergrootste.

Vermelden wij boven van de feministische Orzeszkowa, dat zij zich niet alleen als romanschrijfster doch ook als publiciste heeft geuit, hetzelfde kan worden gezegd van

de philosemite Orzeszkowa. Haar in 1882 verschenen O żydach i kwestje Zydowskiej (Over de Joden en over de Joodse quaestie 1882) behoudt nog altijd zijn waarde, vooral in een tijd, nu aan de andere zijde van de grote vijver het antisemitisme weer zo welig tiert. Eliza heeft dus, zoals we zagen, een belangrijk deel van haar leven in het door Mickiewicz op zo onvergetelijke wijze bezongen Lithauen doorgebracht. Doch het waren niet alleen de Joden, wier droef bestaan haar met deernis vervulde. Ook het werken en zwoegen der Lithause boeren heeft zij in werken geschilderd, waarin de schimmelkleur van de tendens verdwenen is om plaats te maken voor het rijke coloriet van het leven zelf.
Ik denk hierbij in de eerste plaats aan haar Dziurdzie (De ondiepten 1889), dat met alle verschillen in structuur en uitwerking naast Tolstoij's machtig drama „De macht der duisternis" kan worden geplaatst. Eliza voert ons in een wereld, waarin de dramatis personae aan een heilloos bijgeloof zijn prijsgegeven van welks funeste uitwerking de frisse, goedhartige Pietressia het slachtoffer wordt. De schrijfster geeft tevens blijk een scherpe blik te hebben op de steeds scherper wordende klassentegenstellingen in deze streek, die voor Mickiewicz nog de achtergrond voor een idylle vormde.
Gelijk in de Indische kasten, zo zijn de boeren van de bene nati, de leden van de dorpsadel, gescheiden, die in hun standsvooroordelen volharden. En juist wanneer deze kastenvooroordelen de ontluiking van een jeugdige liefde doen bevriezen, zoals dit bij de door de adel als Cham (boerenkinkel) aangeduide Jerzy en zijn Saluria het geval is, toont Orzeszkowa zich bij de beschrijving van de daaruit voortvloeiende zielsprocessen een kunstenares, die alle nuchterheden van een vroeger stadium te boven is gekomen.
Het is dan ook niet te verwonderen, dat in deze latere periode haar taal een forsere wiekslag krijgt. Kracht maar ook teerheid kenmerken haar. Nad Niemmem (1889), waarin zij de landouwen uit het stroomgebied van de Niemen bezingt. Doch deze teerheid ontaardt nooit in een bloedeloos sentimentalisme, een van haar jeugdige helden Bohatyrowicz biedt steeds een onweerstaanbare tegenstand aan iedere onderdrukking, onverschillig of die komt van de Tsaristische overheersers dan wel van de binnenlandse feodalen.
Eliza Orzeszkowa zou geen Poolse schrijfster zijn geweest als ze de historische roman had verwaarloosd. Zonder nu te beweren, dat haar Mirtala, waarin het conflict tussen de Romeinse wereld en die der Joden geschilderd wordt, tot haar meesterwerken behoort, toch zal ieder, die zich voor het Joodse geestesleven uit het begin onzer jaartelling interesseert tot de erkenning moeten komen, dat haar uitbeelding van de beide antagonisten Schammai en Hillel als een historische evocatie mag worden aangeduid.
Er zou over haar later werk nog heel wat te zeggen zijn, ook hier moet de vrees mijn lezers met titelreeksen te overrompelen mij er van afhouden deze bespreking te lang voort te zetten. Voor twee werken vraag ik echter nog even de aandacht: In haar Australczyk (De Auskaliër) (1895) voert gij ons naar een milieu, waar het geemigreerden Polen gelukt is zich een ruim levensbestaan te verzekeren. Maar toch is de band tussen een der uitgewekene en zijn vroeger vaderland nooit verbroken, de hoofdpersoon voelt de leegte van een wereld, waar slechts naar stoffelijke winsten wordt gestreefd en hij wil liever met zijn lieden van Durnow op Poolse bodem een Tolstoyaanse kolonie opbouwen.
Van geheel andere aard is een bundel, waarmee Eliza haar schrijfsterloopbaan vrijwel afsluit, wij bedoelen haar philosofische dialogen, die ze in het jaar 1908 onder de titel Ad astra uitgaf. Om de dialoogvorm in alle strengheid te kunnen handhaven zocht en vond zij een medewerker in de persoon van Romski (pseudoniem van de essayist Maryan Zdziechowski vooral bekend om zijn ongemeen interessante essay's over Byron en de Slavische wereld). Onwillekeurig roept de inhoud van „Adastra" herinneringen op aan de Dialogues philosophigues van de stijlvirtuoos Ernest Renan.
Moeten we echter in het Poolse werk het meeslepend rhythme missen van de begenadigde Franse kunstenaar, de Poolse auteurs zijn menselijker dan de zich in een ultra individualisme zonnende Jezusbiograaf. Want waar deze laatste de eenvoudigen in den lande met een zo geen cynische dan toch in ieder geval hoovaardige spot bejegent, daar is het bij Orzeszkowa en haar medeschrijver juist een eenvoudige Lithause vrouw, die de in abstracties bevangen philosoof de simpele waarheid openbaart, die hij in zijn gedachtenconstructies aanvankelijk niet te verwerken weet, doch die eindelijk tot hem doordringt. Men kan dus wel zeggen, dat in deze essentiële quaesties een affiniteit tussen de Poolse Orzeszkowa en de Rus Ljew Tolstoy naar voren treedt.

P.

Een brief van Vercors aan
Leon Kruczkowski

(vervolg van pag. 21).

tuigen, die daar geen licht willen zien maar duisternis? Dat zijn de mensen, die we moeten overtuigen, tot hen moeten wij ons wenden. En om te maken, dat ze naar ons luisteren, moeten we er toe overgaan een tijdlang hun taal te gebruiken, totdat ze de onze begrijpen. Ik doel hier niet op degenen, wier hart zo bedorven is, dat er met hen niets meer te beginnen valt, maar op de menigte van brave lieden, die niet zozeer in misdrijf als in dwaling verstrikt zijn. Ik geloof, dat het thans hoog tijd is, hun eigen portret te tonen en wel portretten niet zo weerzinwekkend, dat ze er zich terstond door afgestoten voelen, zonder zich zelf er in te willen herkennen. Zij moeten zich zelf herkennen en tegelijkertijd de dwaling zien, waarin ze verstrikt zijn, waar de slechte leiders hen in vasthouden. Daarom misschien geef ik in uw stuk bij het Duitse publiek, minder kans aan de grote, sterke dappere Joachim, dan aan de tweeslachtige figuur van Ruth: in haar, meer dan in hem, zullen de Duitsers, die we willen overtuigen, zichzelf herkennen. Maar ik zou gewild hebben, dat Sonnenbruch sterk genoeg geweest was om aan Hoppe uit te leggen, waarom hij zich de mindere van Ruth acht, hoewel zij slechts haar instinct gevolgd heeft; waarom haar instinct haar niet bedrogen heeft: niet omdat zij de strijd verkozen heeft (zulk een keuze is slechts een consequentie) maar omdat ze plotseling heeft ontdekt waarin ons mens zijn bestaat.
Ziehier, waarde Leon Krozkowski, de beschouwingen, waartoe uw ontroerend werk mij heeft geleid. Ik zou wensen, dat mijn werken in de toekomst rijk genoeg waren om zulke gedachten te doen ontstaan, want deze overpeinzingen hebben mij mijn eigen weg doen zien. Dat is het grootste compliment dat de ene schrijver de andere kan maken.

NIEUWE POOLSE FILMS

„De onbedwingbare stad"

(De Robinson van Warszawa).

Nieuwe Poolse films.

De makers van „De onbedwingbare Stad" hebben zich ten doel gesteld de tragische periode in de geschiedenis van Warszawa uit te beelden, welke loopt van de ineenstorting van de opstand tot het ogenblik der bevrijding door het rode leger en het daarmee zij aan zij strijdende 1e leger van de herrezen Poolse strijdmacht. Allereerst moet geconstateerd worden, dat men deze moeilijke taak heeft aangekund. „De onbedwingbare Stad" geeft, voor zover dat in een filmische samenvatting mogelijk is, een artistiek verantwoord beeld van die tijd. De vele draden der intrigue, de uitgebreidheid van het op doek gebrachte, waarbij men getracht heeft alle belangrijke factoren te scheppen, leveren een groots filmwerk op, dat een getuigenis vormt van de verdere vooruitgang der Poolse cinematografie.

October 1944 — Warszawa, schandelijk verraden door generaal Bór-Komorowski, is ten prooi gelaten aan de hitleriaanse overweldigers.
Wij zijn in het kwartier van de Wehrmacht, die in opdracht van Himmler ertoe overgaat, Warszawa met de grond gelijk te maken. Op dit geweldige verlaten gebied verborgen zich destijds — ondanks het bevel der nazi's — plm. 2.000 personen. Zij leefden eenzaam of in kleine groepjes. Elk van hem leidde het leven van Robinson op het onbewoonde eiland.
Zulke Robinsons zijn de helden van de film — drie verzetstrijders, die in opdracht van de Poolse Arbeiderspartij in Warszawa blijven teneinde de verbinding te bewaren met het Rode leger en het 1e Poolse leger, die zich voorbereidden tot het offensief, en die contacten handhaafden met Rafalski, die tijdens de opstand wapens voor hen bewaarde. Op de dag, waarop de bevolking uit Warszawa verdreven wordt, op het ogenblik, waarop de wapens aan de verzetstrijders worden overhandigd, vindt er een ontploffing plaats en Rafalski verliest het contact met zijn kameraden.
Zonder iets van hen te weten blijft hij alleen, als Robinson, tussen het puin en de ruïnes. Aangrijpend zijn de gedeelten van de film, waarop hij eenzaam door de as voortloopt, tussen branden en explosies van opgeblazen huizen. Voor zijn ogen vernietigen de fascisten met voorbedachte rade de schone cultuurmonumenten, de prachtige woonhuizen der millioenenstad.
Telkens treedt in de film een diep humanisme aan de dag. De film toont de overwinning van rechtvaardigheid en vrijheid en versterkt het vertrouwen in de mens. Robinson-Rafalski, bijvoorbeeld, aarzelt niet, Krystina, een slachtoffer van een gestapoexecutie te hulp te komen, hoewel de dood bij iedere stap op hem loert, hoewel zijn instinct tot zelfbehoud hem dwingt alleen aan zichzelf te denken.
Met vermijding van goedkope effecten toont „De onbedwingbare Stad" op zeer realistische wijze het

Scène uit de film: de Warszawase Robinson

barbarisme en de misdadige aard van het fascisme. Een klassiek voorbeeld van de depravatie van de mens door het fascisme is de jonge SS-man, die tijdens de plundering en brandschatting van Warszawa de Mondscheinsonate van Beethoven zit te spelen. Zelfs het bericht dat een aantal mensen gefusileerd is stoort hem niet in zijn musiceergenot.

Doch Warszawa is slechts schijnbaar gestorven. Zelfs in haar ruïnes gaat de strijd voort. Het symbool daarvan is het moedige drietal verzetsstrijders, dat samen met de heldhaftige Russische parachutist-radiotelegrafist Fialka de verbinding tot stand brengt met de legerleiding aan de overzijde van de Weichsel. Fialka geeft de doelen aan voor de Russische artillerie, die de aanval op Warszawa voorbereidt. Na enige tijd wordt hij echter opgespoord door de nazi's en hij sterft de heldendood bij de verdediging der Poolse hoofdstad. Ontroerend is de scène, waarin hij, omringd door de vijand en zich tot het laatste ogenblik verdedigend, zijn eigen positie als doelwit opgeeft. Samen met hem valt een Duitse afdeling onder de schoten van de Russische artillerie.

Fialka komt om, ook de verzetstrijder Julek verliest het leven, wanneer een eerste poging om de Weichsel over te steken mislukt. De dag der bevrijding van de Poolse hoofdstad is echter nabij. De legers van het Wit-Russische front van het Rode leger en het 1e Poolse leger bereiden zich voor tot een groot offensief. De film toont ons de Russische en de Poolse staf, hij toont ons de soldaten, die zich voorbereiden tot de slag, welke Warszawa en de overige bezette gebieden van Polen de vrijheid moet brengen. Wij zijn getuigen hoe het historisch bevel van generalissimus Stalin tot het begin van het offensief aan de soldaten wordt overgebracht. Een grote verdienste van de film is, dat hij op levendige en waarachtige wijze de Pools-Russische wapenbroederschap toont.

De Russische en Poolse legers trekken Warszawa binnen. Robinson-Rafalski begroet hen sprakeloos van vreugde. Het leger trekt op naar het hart van het nazidom — Berlijn. In de gelederen bevinden zich Andrzej en Krystina.

Een van de grote kwaliteiten van de film is, dat hij het geestelijk ontwikkelingsproces in de mens uitbeeldt. Krystina heeft geleerd, dat een veroordeling van het fascisme alleen niet voldoende is om het te breidelen. Rafalski, die tijdens de opstand alleen wapens bewaarde, begrijpt later, dat hij ook de wapens moet gebruiken. Heldhaftig dekt hij de overtocht van Andrzej en Krystina over de Weichsel tegen de SS-mannen.
Jan Kurnakowicz geeft een creatie van hoge waarde in de rol van Robinson-Rafalski, Krystina wordt gespeeld door Zofia Mrozowska, Andrzej door Igor Smialowski. Een onvergetelijke episode speelt Wenjamin Trusienjew in de rol van Fialka. In de overige rollen treden vooraanstaande Poolse artisten op, o.a. Krasnowicki, Melina, Butryn. De Russische officieren worden door authentieke Russische officieren gespeeld. De muziek van Roman Palester is op subtiele wijze aangepast aan het geheel.

„De eerste start"

een film voor jonge zweefvliegers.

Een van de meest voorkomende jongensdromen is de droom om zweefvlieger te worden. In het kapitalistische Polen waren er echter slechts weinigen, die zich een vervulling van deze droom konden veroorloven.
Thans komt in de zweefvliegerschool van „De Dienst aan Polen", welke school zich op een mooie, bergachtige plaats aan de voet van de Karpaten bevindt, iedere zomer de jeugd uit heel Polen bijeen om er een cursus te volgen. De school staat wijd open voor allen, die aanleg hebben, in de eerste plaats voor kinderen van arbeiders en boeren, die voor de oorlog van zweefvliegen alleen maar konden dromen.
De nieuwste Poolse film „De eerste Start" verhaalt op mooie, pakkende wijze van het leven, dat jonge zweefvliegenthousiasten leiden op zo'n school. De schoonheid en de romantiek van deze sport komen ten volle tot hun recht.

Tegen de achtergrond van prachtige landschappen aan de voet van de bergen zien we het leven van een groepje jongen mensen uit „De Dienst aan Polen", wij bewonderen hun schitterende evoluties en nemen deel aan de spannende strijd om de overwinning van een nieuw type zweefvliegtuig, geconstrueerd door een jonge ingenieur, Goracz, een boerenzoon.

Dank zij alles, wat het nieuwe Polen Goracz biedt, kan hij zich met ijver wijden aan de bouw van nieuwe modellen zweefvliegtuigen en zijn opvolgers opleiden — jongeren uit de arbeiders- en de boerenstand.

Ingenieur Gorasz is een prachtig voorbeeld van de nieuwe, uit het volk voortgekomen intellectueel, die werkt voor het welzijn van het land. Tegenover hem stelt de film op drastische wijze ingenieur Studzinski, die de in Polen steeds kleiner wordende groep intellectuelen vertegenwoordigt, die vijandig gezind zijn tegen de huidige regering en tegen de veranderingen, welke in Polen hebben plaatsgevonden. Studzinski staat volkomen eenzaam in het gehele milieu der zweefvliegschool.

„De eerste Start" is in alle opzichten een jeugdfilm. Niet alleen, omdat hij vooral door jongeren wordt gespeeld, die voor het eerst in de film optreden. Het jeugdkarakter van de film wordt versterkt door de blijde, enthousiaste en optimistische sfeer, waarin de jonge zweefvliegers leven.

Deze gezonde en verheugende atmosfeer beïnvloedt op beslissende wijze de toekomst van Tomek Spojda, een van de jongelui. Als gedemoraliseerde wees, maar met een goed hart, belandt hij door toeval en zonder daarvoor aangewezen te zijn in de school. Deze neemt hem op. Onder haar invloed en onder de invloed van het milieu van „De Bond der Poolse Jeugd" vindt in de jongen een fundamentele verandering plaats. Hij begint te begrijpen, dat zijn vroegere levenswijze verkeerd was en geeft er zich tevens rekenschap van, dat aanleg en liefhebberij niet voldoende zijn om een goede piloot te worden. Inplaats van kaarten neemt hij boeken ter hand en tracht 's nachts de verwaarloosde leervakken in te halen.

Een belangrijke verdienste van de film is, dat hij andere jonge mensen de beslissende rol laat zien, die vlijt en enthousiasme spelen in de persoon van Tomek bij het behalen van succes op ieder levensterrein.

De geschiedenis van Tomek Spojda toont, hoe onder de invloed van nieuwe omstandigheden uit een jongen als Tomek een nuttig lid der maatschappij wordt. Tomek is trouwens niet de enige, die op de school belangrijk verandert. Ook Richard Wichniewski, een jongen uit een burgerlijke familie, bevrijdt zich onder invloed van de omgeving van zijn egoïsme en zijn „voorname" aanwendsels, en, wat meer is, hij blijkt in staat te zijn zijn grote schuld te bekennen en zich te onttrekken aan de slechte invloed van prof. Studzinski, de vijand van de vooruitgang en de arbeidersklasse.
Zoals wij reeds zeiden, zijn de jeugdige leden van „De Dienst aan Polen" de helden van de film. Leden van „Het Verbond der Poolse Jeugd" vervullen de rol van acteurs.

Tomek wordt gespeeld door Leopold Nowak, die toen de opnamen werden gemaakt 16 jaar oud was. Hij ging toen op school te Kraków en trad eveneens in het Jeugd Theater op. Zijn tegenspeelster is Anna Rosiak (in de film Hania) een leerlinge van een school te Lódż. Richard wordt gespeeld door de 19 jarige Wicław Wilk die door de regisseur werd „ontdekt" bij het amateurtoneel van een school. Thans, nu hij het gymnasium heeft doorlopen, werkt hij bij de „Staatsonderneming voor Verkeerswerken te Lódż." Voorts werken nog een stuk of tien andere jongelui van „Het Verbond der Poolse Jeugd" mee. Zij allen acteren uitstekend — eenvoudig en natuurlijk. Men kan eigenlijk niet zeggen, dat zij spelen. Ze zijn eenvoudig zichzelf.

In „De eerste Start" treden ook beroepsartisten op: Jadwiga Chojnacka en Adam Mikołajewski (de oom en tante van Tomek), Janusz Jaron (ing. Studzinski), Jerzy Pietraskiewicz (ing. Gorocz), Władysław Woznik (commandant van de school) en Władysław Walter (de meester-schrijnwerker van de school).

Het is de verdienste van de regisseur, Leonard Buczkowski, dat hij het spel van de acteurs op een hoog peil heeft gehouden; ook alle massascènes, waaraan soms enige duizenden mensen meewerkten, vielen levendig en natuurlijk uit. De prachtige opnamen van Seweryn Kruszynski vormen een uitstekende achtergrond voor deze mooie film.

Nieuwe documentaire films

De Poolse cinematografie heeft na de oorlog goede resultaten bereikt op het gebied van ontwikkelingsen onderwijsfilms, korte en middellange films van publicistische- of populair-wetenschappelijke inhoud enz.

Onlangs heeft de Wytwornia Filmów Oswiatowych te Lódż enige nieuwe ontwikkelings- en onderwijsfilms in exploitatie gegeven.

De film „Symbiose" geeft voorbeelden van het samenleven in de natuur van organismen van verschillende soort, een samenleving, waarvan beide partijen voordeel trekken. „De Maalstroom" geeft een begrip van de wetten, welke de kolkende beweging beheersen en verduidelijkt de rol van de mens, die op vaardig wijze gebruik maakt van deze wetten voor technische en wetenschappelijkee doeleinden. In de film „Cement" maken we kennis met de problemen van de cementbereiding en de toepassing ervan in het bouwbedrijf.

„Zon op de Aarde" toont de manieren, waarop de zonne-energie benut wordt. „Rivieren vormen het Landschap" laat de invloed zien van de waterwegen op de vorming van het landschap en ook de wijzen, waarop de rivieren gebruikt worden door de mens.

De film van Rafal Praga en Bronisław Wiernik, getiteld „De Mensen verkiezen het Leven" is een suggestief document van de strijd om vrijheid en vrede, vaardig gemonteerd van authentieke documenten uit binnen- en buitenlandse filmkronieken en voorzien van een levendig, belangwekkend gesproken commentaar. Dit is de derde van deze nieuwe soort filmjournalistiek, werk van R. Praga, die ook het scenario heeft geschreven van de film „De Redactie ontving een Schrijver" (regie T. Makarczynski) en, samen met Br. Wiernik, dat van de film „Antwoord".

Deze drie korte films onderscheiden zich alle door goede montage, een lichte spreektekst, die de kenmerken draagt van eerlijke en temperamentvolle journalistiek, ze zijn vol verve en hebben een goed volgehouden tempo. Deze actuele en welsprekende korte films vormen een nieuw, doeltreffend en geslaagd soort filmjournalistiek.